

Voortgangs- rapportage 2023

RES Alblasserwaard

RES Alblasserwaard
Juni 2023

Samenvatting

Wat willen we bereiken?

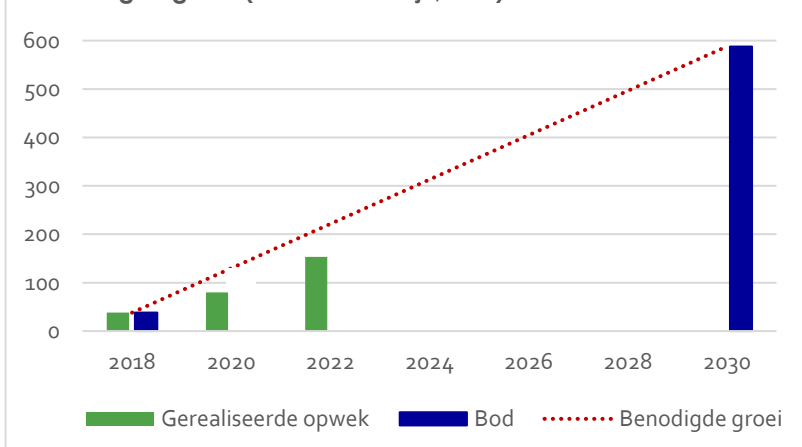
De gemeenten Molenlanden en Gorinchem, de provincie Zuid-Holland en het waterschap Rivierenland vormen samen de Regionale Energiestrategie (RES) Alblasserwaard. Daarnaast zijn diverse maatschappelijke partijen in adviserende en uitvoerende rollen betrokken bij het realiseren van de doelstellingen. In de RES 1.0 Alblasserwaard (voorjaar 2021) hebben we afgesproken dat we samen toewerken naar de realisatie van 1.150 TJ duurzame elektriciteit in RES-regio Alblasserwaard in 2030. Voor de opwekking van duurzame elektriciteit zetten we in op de bronnen zon en wind. Zon op grote daken draagt 51% bij aan het totale bod en windenergie 49%. Daarnaast is binnen RES 1.0 ruimte gecreëerd voor zonnepanelen op niet-agrarische restgronden en voor dorpszonneweiden van maximaal 2 ha. Ook hebben we ons als regio ten doel gesteld om 20% energie te hebben bespaard in 2030 (ten opzichte van 2019). Naast energieopwekking en energiebesparing, zijn ook warmte en innovatie pijlers binnen onze RES. Hiervoor zijn in RES 1.0 geen kwantitatieve doelen benoemd.

Voortgang opwekking elektriciteit met zon-op-dak

Het RES-bod voor grootschalig zon-op-dak is 588 TJ. Daarvan is per 31 december 2022 minimaal 153 TJ gerealiseerd (meetmoment was voorjaar 2022). Vanuit reeds toegekende SDE++-subsidies weten we dat er de komende twee jaar minimaal nog 89 TJ aan aanvullende productie bijkomt (de 'pijplijn'). Onze resterende ambitie tot aan 2030 is daarmee 346 TJ. De afgelopen vier jaar kende zon op dak een gemiddelde jaarlijkse groei van 42%.

Als dit groeitempo doorzet dan is ons doel voor zon-op-dak (588 TJ) voor 2030 (ruim) binnen bereik. De verwachting is echter dat het groeitempo zal afvlakken, omdat de 'makkelijkste' daken het eerst zijn vol gelegd. De resterende grote daken kennen meer uitdagingen, waarbij actieve inzet vanuit de eigenaren, RES-organisatie en/of andere partijen nodig zal zijn om ook hierop zonnepanelen te realiseren.

Figuur 1: Gerealiseerde opwek met zon-op-dak en benodigde groei (Bron: Zonnedakje, 2022)

Voortgang opwekking elektriciteit met windenergie

Op dit moment is 18% van ons RES-bod voor windenergie gerealiseerd door de stroomopwekking van het bestaande windpark Giessenwind en zit 13% in de pijplijn door middel van windpark Groote Haar¹. In RES 1.0 is ervan uitgegaan dat de resterende ambitie voor wind (69% van ons bod, 389 TJ) vormgegeven zou kunnen worden op de zoeklocaties Avelingen en A15-Oost. Afhankelijk van de grootte van de turbines zijn 6 tot 10 turbines nodig om het windbod te realiseren. De nadere verkenning voor zoekgebied A15-Oost is op verzoek van de Gorinchemse raad komen te vervallen en staat daarom ook niet in het Uitvoeringsprogramma RES 1.0. Eind 2022 is op verzoek van Gorinchem

¹ Bij het opstellen van RES 1.0 gold windpark Groote Haar als bestaand. Later zijn de definities door NPRES gewijzigd.

in de Stuurgroep Avelingen besloten om ten aanzien van de verkenning van windzoekgebied Avelingen een pas op de plaats te maken en geen volgende fase te starten.

In een bestuursovereenkomst (februari 2023) hebben de vier RES-partners en de rijksoverheid (als grondeigenaar van een deel van zoekgebied Avelingen) vervolgens gezamenlijk afgesproken om tot eind 2023 te zoeken naar reëel haalbare alternatieve locaties om het windbod uit RES 1.0 te kunnen realiseren. Locatie Avelingen is wel in het geactualiseerde provinciale omgevingsbeleid opgenomen als windlocatie en is in de bestuursovereenkomst als terugvaloptie benoemd voor als de gezamenlijke verkenning geen nieuwe windlocaties oplevert. Het huidige tekort aan concrete locaties voor windenergie in de regio vormt een substantieel risico voor het realiseren van het totale RES-bod in 2030.

Voortgang opwekking duurzame elektriciteit – totaal

Per ijkmoment 31 december 2022 is 257TJ (22%) van ons totale RES-bod gerealiseerd. Er zit voor 160 TJ (14%) van het totale RES-bod 'in de pijplijn'. Dat wil zeggen dat zicht is op concrete uitvoering, door verleende vergunningen en/of SDE++-subsidie. Voor 733 TJ (64%) van het RES-bod zijn de plannen nog niet zo concreet of bestaan nog geen plannen. Deze voorraad noemen we 'resterende ambitie'.

Tabel 1: Voortgang opwekking duurzame elektriciteit

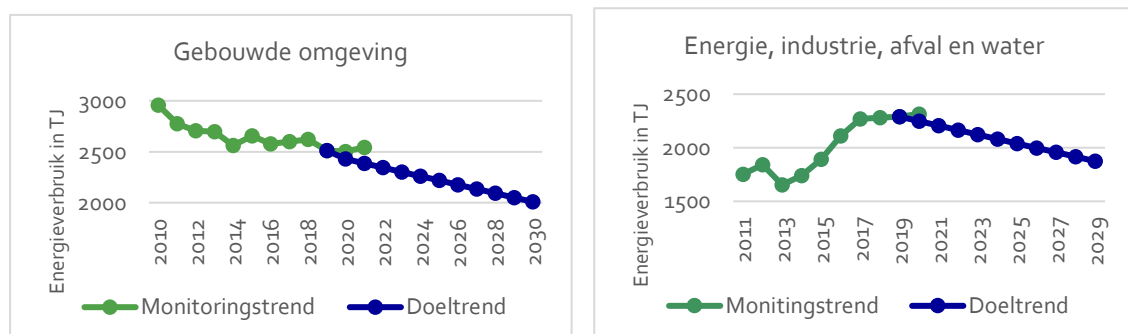
	Zon op dak	Zon op veld	Wind	Totaal	
Bod RES 1.0	588 TJ	0 TJ	562 TJ	1.150 TJ	
Waarvan: Bestaand + gerealiseerd	153 TJ	2 TJ	102 TJ	257 TJ	22%
Pijplijn	89 TJ	0 TJ	71 TJ	160 TJ	14%
Afgefallen	0 TJ	0 TJ	0 TJ	0 TJ	0%
Resterende ambitie	346 TJ	0 TJ (- 2 TJ) ²	389 TJ	733 TJ	64%

Relevant is dat we dit jaar met Rijkswaterstaat bespreken of er in onze regio een verkenning wordt gestart met het OER-programma voor zonnepanelen in de bermen van de snelwegen. Zon-langsnelwegen kan naar verwachting substantieel (dat wil zeggen enkele procenten) bijdragen aan de invulling van het RES-bod.

Energiebesparing

Tot en met 2021 leek het RES-doel om in 2030 20% energie te besparen behoorlijk ambitieus. Het energieverbruik in de gebouwde omgeving daalde weliswaar licht, maar in de categorie "energie, industrie, afval en water" was de laatste jaren juist sprake van een lichte toename van het energieverbruik.

Figuur 2: Energieverbruik en benodigde afname RES-regio Alblasserwaard per sector

Bron: Klimaatmonitor

² Met een resterende ambitie van – 2TJ wordt bedoeld dat deze capaciteit in mindering kan worden gebracht op de totaal nog te realiseren duurzame opwek.

Het beeld voor 2022 lijkt echter heel anders. Door de energiecrisis als gevolg van de oorlog in Oekraïne, waarbij de prijzen van gas en elektriciteit verveelvoudigden, ontstond een prijsprikkel waardoor veel energieverbruikers hun energieverbruik (met name aardgasverbruik) zeer sterk hebben teruggeschroefd. Landelijk is het beeld dat met name het aardgasverbruik zeer sterk daalde: bij zowel bedrijven als huishoudens met ongeveer een kwart. Bij huishoudens kan daarvan overigens zo'n 10% wordt verklaard door een warme winter. We hebben nog geen regionale cijfers voor 2022, waardoor we niet weten in welke mate deze ontwikkeling zich ook in de Alblasserwaard heeft voorgedaan en tot hoeveel totale energiebesparing (dus inclusief elektriciteit) dit heeft geleid. Voor het behalen van het RES-doel wordt vooral belangrijk in hoeverre het lagere aardgasverbruik zich in de komende jaren bestendigt of dat deze bij lagere prijzen weer (deels) omhoogschiet. Voor een deel van de huishoudens en bedrijven leidde de energiecrisis tot schrijnende situaties, ondanks stevige overheidsmaatregelen, zowel vanuit het Rijk als gemeenten.

Warmte

De laatste jaren hebben beide gemeenten uitvoering gegeven aan de landelijke RRE- en RREW-regelingen ter stimulering van kleine isolatiemaatregelen. Aanvullend is de gemeente Gorinchem in de Gildenwijk gestart met de aanleg van een warmtenet, waarbij wordt samengewerkt met waterschap Rivierenland, warmtebedrijf HVC en woningcorporatie Poort6. Het hoofdleidingnet in de wijk is inmiddels gereed. De eerste eengezinswoningen zijn inmiddels aangesloten. Verdere uitrol van dit warmtenet is gepland voor de komende jaren.

In Molenlanden is in 2022 gestart met een dorpsgerichte aanpak, waarbij bewoners - met hulp van externe procesbegeleiders - worden gestimuleerd om zelf een plan te ontwikkelen voor de warmtetransitie in hun eigen leefomgeving. Daarnaast is er financiële ondersteuning voor individuele energiebesparende maatregelen. Beide gemeenten gaan aan de slag met isolatie van de slechtst geïsoleerde woningen conform het Nationaal Isolatie Programma (NIP).

Innovatie

De RES-partners hebben ervoor gekozen om innovatie als aanvullende pijler op te nemen in RES 1.0. Zo willen we nieuwe technieken en vernieuwende initiatieven die bijdragen aan de duurzaamheidsopgave omarmen en stimuleren. De energietransitie is een economische kans voor de regio. Interessante initiatieven zijn: onderzoek naar een waterstoftankstation, onderzoek naar energieopslag, de samenwerking met I-lab en de pilot Smart Farmer Grid. Op RES-niveau is er voorjaar 2023 een projectleider innovatie aangesteld om het portfoliomanagement van deze innovaties te professionaliseren en een meer planmatige innovatie-aanpak op regioniveau uit te werken.

Beschikbaarheid netcapaciteit

Netcongestie (officieel: tekort aan transportcapaciteit op het middenspannings- en/of hoogspanningsnet) is in onze regio vooralsnog gelukkig géén probleem. In veel regio's in ons land is netcongestie wél aan de orde, zowel voor gebruik (afname) als opwek (invoeding) van stroom. Netbeheerders investeren massaal om deze problemen op te lossen en de gezamenlijke overheden werken aan beleid om schaarse transportcapaciteit te verdelen.

In de Alblasserwaard kunnen huishoudens en bedrijven hun energieverbruik vooralsnog elektrificeren en kan duurzame opgewekte elektriciteit 'gewoon' nog het stroomnet op. De recente netimpactanalyse van Stedin laat zien dat op termijn wel knelpunten voor stroomafname kunnen ontstaan bij middenspanningsstations. Bij Arkel 50 kV gaat het om een afname- en opwekknelpunt. De benodigde uitbreiding in Arkel wordt op dit moment onderzocht, maar de investering staat nog niet gepland. Op Gorinchem treedt een afnameknelpunt op, hiervoor is wel al een investering gepland.

Door onze grote ambities ten aanzien van grootschalig zon op dak zijn de komende jaren ook forse aanpassingen nodig in de zogenaamde 'lagere netvlakken' in de wijken en dorpen. Er moeten kabels worden vervangen en vele transformatorhuisjes worden bijgeplaatst. We hebben nauw contact met Stedin om vroegtijdig ontwikkelingen af te stemmen. We dragen verder bij aan processen zoals het

provinciale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Het is duidelijk dat de zogenaamde programmering van het elektriciteitsnet een steeds grotere opgave gaat worden in de energietransitie, ook in de Alblasserwaard.

Communicatie en participatie

Vanaf de start van het RES-proces zijn communicatie en participatie belangrijke aspecten van het proces geweest. De communicatie vanuit de regionale werkorganisatie heeft zich sinds 2021 geconcentreerd op storytelling (waar staat RES voor, waarom is het nodig en wat willen we bereiken?), communicatie en participatie rondom windzoekgebied Avelingen en informatievoorziening over zon-op-dak. Daarnaast hebben de gemeenten Molenlanden en Gorinchem uitgebreid gecommuniceerd over de warmtetransitie en over de energiebesparings- en energiearmoede-aanpakken en hebben provincie Zuid-Holland en Waterschap Rivierenland diverse communicatie-initiatieven genomen richting specifieke doelgroepen. In 2023 zijn we vanuit de RES-organisatie gestart met het organiseren van spelsimulaties op middelbare scholen in de regio waarin scholieren kunnen beleven hoe het is om zelf te werken aan de energietransitie.

Ook de komende jaren blijft communicatie en participatie belangrijk voor het draagvlak voor de energietransitie als geheel en voor specifieke projecten daarin. De werkorganisatie RES zal hier dan ook volop op blijven inzetten, bijvoorbeeld wat betreft de verkenning naar nieuwe wind(zoek)locaties die wordt uitgevoerd.

Naast procesparticipatie vinden we ook financiële participatie van inwoners bij projecten van duurzame energieopwekking belangrijk. De komende periode stellen we hiervoor beleid op, zodat voor concrete projecten duidelijk is welke lijn we hier als regio in voeren.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Inleiding	7
1.1 RES Alblasserwaard 1.0: Wat willen we bereiken?	7
1.2 Achtergronden van deze voortgangsrapportage	8
2. Realisatie duurzame opwek	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Zon op grote daken	9
2.3 Zon op veld	14
2.4 Windenergie	15
3. Andere onderdelen RES 1.0	19
3.1 Energiebesparing	19
3.2 Warmte	21
3.3 Innovatie	22
3.4 Netprogrammering	23
4. Communicatie en participatie	25
4.1 Inleiding	25
4.2 Aandachtsgebieden juli 2021 – juli 2023	25
4.3 Aandachtsgebieden vanaf zomer 2023	27
4.4 Procesparticipatie en financiële participatie	27
5. Liggen we op koers?	29
5.1 Voortgang realisatie duurzame opwek	29
5.2 Voortgang energiebesparing	30
5.3 Voortgang andere pijlers	30
Bronnen	31
Bijlage 1: Aanpak energiebesparing bewoners	32
Bijlage 2: Aanpak energiebesparing bedrijven	35
Bijlage 3: Aanpak warmte	38

1. Inleiding

1.1 RES Alblasserwaard 1.0: Wat willen we bereiken?

Inleiding

In het nationale Klimaatakkoord (2019) staat hoe Nederland de klimaatafspraken, die in Parijs door allerlei landen zijn gemaakt, gaat nakomen. Het doel is om de CO₂-uitstoot voor 2030 met 49% te verminderen ten opzichte van 1990 en het uiteindelijke doel is om in 2050 de CO₂-uitstoot tot nagenoeg nul terug te brengen. Daartoe is onder meer het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie (NP RES) opgesteld. De nationale doelstelling voor elektriciteit is dat in 2030 een vermogen van 35 Terawattuur (TWh) aan hernieuwbare elektriciteit opwek op land is gerealiseerd. Nederland is opgedeeld in 30 RES-regio's. Iedere regio draagt bij aan de nationale optelsom.

De gemeenten Molenlanden en Gorinchem, de provincie Zuid-Holland en het waterschap Rivierenland vormen samen met vele andere partners de RES-regio Alblasserwaard. De RES-regio Alblasserwaard is een van de kleinste RES-regio's en bestaat uit het grondgebied van de gemeenten Molenlanden en Gorinchem. In de RES 1.0 hebben we als RES Alblasserwaard afgesproken dat we 1.150 TJ ofwel 0,32 TWh aan hernieuwbare elektriciteitsopwekking in 2030 duurzaam opwekken in onze regio door middel van zon en wind. De RES 1.0 is door de gemeenteraden, Provinciale Staten en het Algemeen Bestuur van het waterschap in het voorjaar van 2021 vastgesteld. Na het vaststellen van de RES 1.0 is het Uitvoeringsprogramma RES 1.0 opgesteld.

Figuur 3: RES-regio Alblasserwaard en de andere RES-regio's

Vijf pijlers

In de RES 1.0 Alblasserwaard zetten we in op vijf pijlers:

1. Energiebesparing
2. Warmte
3. Innovatie
4. Zon
5. Wind

De eerste drie pijlers zijn geen verplichte onderdelen van de Regionale Energiestrategie. In onze regio hebben we er in RES 1.0 voor gekozen om deze pijlers wel op te pakken in nauwe samenhang met de opwek van duurzame energie (pijler 4 en 5).

In ons uitvoeringsprogramma RES 1.0 hebben we op hoofdlijnen inzichtelijk gemaakt hoe we aan elke pijler uitvoering geven en met wie we dat samendoen. Voor de diverse onderdelen hebben we dit vervolgens nader uitgewerkt. In hoofdstuk 2 gaan we hier nader op in. Het uitvoeringsprogramma legt nadrukkelijk de focus op de aankomende jaren, op weg naar de tussendoelen uit de RES 1.0 voor 2030 en het einddoel: energieneutraal in 2050.

Strategische uitgangspunten

In het Uitvoeringsprogramma RES 1.0 hebben we een aantal strategische uitgangspunten geformuleerd. Deze uitgangspunten zijn richtinggevend voor het bepalen van onze rol en positie, en voor de selectie en wijze van uitvoering van projecten:

- We versterken de projecten die al lopen en die een goede bijdrage leveren aan onze opgave.
- We prioriteren onze inzet door te bepalen welke inspanning het hoogste rendement oplevert qua bewustwording, energiebesparing en CO₂-reductie.
- We streven naar gedeeld eigenaarschap, met betrokkenheid van lokale en regionale partijen.
- We bewaken het kritieke lange termijn pad voor onder andere beleid, vergunningen en van de netcapaciteit.
- We verzilveren zoveel als mogelijk meekoppelkansen met de circulaire economische ontwikkeling van onze regio en met opgaven als klimaatadaptatie, veenweidestrategie, arbeidsmarkt en onderwijs.

1.2 Achtergronden van deze voortgangsrapportage

Doel

In deze voortgangsrapportage geven we aan of we als regio op koers liggen met het regionale bod voor 2030. Met deze voortgangsrapportage dienen we twee doelen:

- Het informeren van het Nationaal Programma RES (NP RES), en via NP RES het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Een tweejaarlijkse voortgangsrapportage, met aandacht voor de kwalitatieve en kwantitatieve voortgang, is een verplicht onderdeel van de RES.
- Het informeren van de bestuurders en de volksvertegenwoordigers van de gemeenten Molenlanden en Gorinchem, de provincie Zuid-Holland en het waterschap Rivierenland over de voortgang van de RES en over de plannen voor de komende periode.

De voortgangsrapportage heeft geen kaderstellend karakter. De rapportage wordt vastgesteld door de stuurgroep RES en colleges van gemeenten en provincie en het dagelijks bestuur van het waterschap. Het document wordt ter informatie gedeeld met de volksvertegenwoordigingen van de RES-partners en met betrokken maatschappelijke stakeholders. We informeren een breder publiek over de belangrijkste punten.

Verantwoording

Door NP RES is de afgelopen periode een nieuw 'Begrippenkader RES' ontwikkeld. Dit nieuwe begrippenkader biedt houvast voor een gelijk gebruik van begrippen, waardoor regio's beter te vergelijken zijn en de voortgang op landelijk niveau beter te monitoren is. Deze voortgangsrapportage is conform dit begrippenkader opgesteld.

De voortgangsrapportage is een weergave van de stand van zaken op peildatum 31 december 2022. Om de voortgang in beeld te brengen zijn gegevens nodig uit verschillende bronnen met deels verschillende publicatiemomenten. Daar waar we (noodgedwongen) gegevens van een andere peildatum hanteren vermelden we dit.

Als er na 31 december 2022 relevante ontwikkelingen geweest zijn dan hebben we deze ook tekstueel in deze rapportage beschreven. In kwantitatieve tabellen en grafieken zijn géén data van na 31 december 2022 meegenomen.

2. Realisatie duurzame opwek

2.1 Inleiding

Uiterlijk in 2030 wil de RES-regio Alblasserwaard 1.150 TJ (0,32 TWh) duurzame elektriciteit per jaar opwekken. De bronnen zijn zon en wind. In ons bod draagt zon op grote daken 51% (588 TJ) bij en windenergie 49% (562 TJ). Beperkte opwek op niet-agrarische restgronden en op dorpszonneweiden van zo'n maximaal 2 ha is mogelijk. Ook de realisatie van zonnepanelen in wegbermen past daarom bijvoorbeeld binnen de kaders van RES1.0.

2.2 Zon op grote daken

Inleiding

In de RES 1.0 Alblasserwaard is een aandeel zonne-energie opgenomen van 588 TJ in 2030. Dit aandeel willen we realiseren door vol in te zetten op de realisatie van zon op grote daken. Dit is conform de uitgangspunten van de nationale 'Zonneladder', die zonne-energie op daken en in restruimten prioriteert boven zon op veld. Bij de totstandkoming van RES 1.0 is geraamd dat, om ons doel te halen, ongeveer de helft van het beschikbare dakoppervlak op grote daken zal moeten worden benut voor zonnepanelen. Voor zon op veld biedt RES 1.0 beperkte mogelijkheden. In paragraaf 2.3 wordt hier nader op ingegaan.

Volgens het begrippenkader RES van NP RES vallen onder het RES-bod alleen pv-installaties met een vermogen van ten minste 15 kWp. Dit is ook de ondergrens voor het aanvragen van de landelijke SDE++-subsidie voor projecten van opwekking van hernieuwbare energie. Met de huidige generatie zonnepanelen gaat het dan om installaties met minimaal 41 zonnepanelen. In de RES Alblasserwaard zijn daarom boerenschuren en bedrijfsdaken geïdentificeerd als primaire doelgroepen voor grootschalig zon op dak. Daarnaast richten we ons op maatschappelijk vastgoed, woningcorporaties en particuliere woningeigenaren. Ook deze doelgroepen kunnen deels grote daken hebben waarop installaties van meer dan 15 kWp kunnen worden geplaatst.

Zonnepanelen op woningen en kleinere bedrijfsdaken vallen niet onder het RES-bod, maar regio's worden volgens het Klimaatakkoord wel aangemoedigd om kleinschalig zon op-dak te betrekken in de RES. Binnen onze regio hebben we ervoor gekozen om hier gehoor aan te geven. Daar waar koppeling van beide opgaven efficiëntie-voordelen heeft in inzet van tijd en/of geld kiezen we hiervoor.

Aanpak

Doelgroepgerichte aanpak

Om onze doelen tijdig en op efficiënte wijze te halen, hebben we een Plan van aanpak Zon op Dak opgesteld. Dit plan is in december 2022 door de bestuurlijke coördinatiegroep van de RES vastgesteld. We kiezen in dit plan voor een doelgroepgerichte aanpak. We onderscheiden vijf doelgroepen, die elk weer uiteenvallen in diverse subdoelgroepen:

- Bedrijven: bedrijventerreinen, agrarische bedrijven, ondernemers buiten bedrijventerreinen
- Maatschappelijk vastgoed: gemeentelijk vastgoed, scholen, overige
- Woningcorporaties
- Woningeigenaren: grondgebonden woningen, VvE's
- Regionale energiecoöperaties

Voor elke doelgroep zijn deelprojecten uitgewerkt. Een overzicht van de verschillende deelprojecten is weergegeven in tabel 2.1.

Tabel 2: Acties per doelgroep

Bedrijven	Maatschappelijk vastgoed	Woningcorporaties	Lokale energiecoöperaties
A1 Inrichten Informatievoorziening bedrijven	B1 Zon op gemeentelijk vastgoed	C1 Prestatieafspraken en monitoring	E1 Verbinden met dakeigenaren
A2 Energieadvies voor bedrijven	B2 Zon op scholen		E2 Convenant voor stimulering coöperatieve zonnedaken
A3 Bedrijventerreinaanpak verduurzaming	B3 Inrichten Informatievoorziening maatschappelijk vastgoed	Woningeigenaren	
A4 Werkgroep Zon op bedrijfsdaken	B4 Energieadviezen voor maatschappelijk vastgoed		
A5 Innovatietafel Zon op Dak voor bedrijven			
		D1 Inrichten Informatievoorziening particuliere eigenaren	
		D2 Collectieve inkoopacties voor grondgebonden woningen	

In deze doelgroepgerichte aanpak staat zon op dak centraal, maar ook kijken we naar de mogelijkheid voor zonnepanelen op overdekte parkeerterreinen (solar-carports).

Koppelkansen met andere opgaven en projecten

Waar het bijdraagt aan het doel worden koppelkansen met andere opgaven gezocht. Mogelijke koppelkansen liggen bijvoorbeeld in de warmtetransitie. Wanneer meer warmte wordt opgewekt door gebruik van elektriciteit (bv. warmtepompen), kunnen zonnepanelen een goede combinatie zijn. Ook op het vlak van biodiversiteit en klimaatadaptatie is een combinatie van opgaven mogelijk. Zo kunnen bijvoorbeeld groene daken ook worden gecombineerd met zonnepanelen. Dit heeft voordelen als een hoger rendement en langere levensduur van zowel de zonnepanelen als van het dak. Met name bij het verstrekken van informatie worden dit soort koppelkansen meegenomen.

Doelen en behaalde resultaten

Stand van zaken: voortgang op projectniveau

Na vaststelling van het plan van aanpak zijn we begonnen met de uitvoering van de projecten. Zo hebben we stappen kunnen zetten met de informatievoorziening. Op de websites van beide gemeenten kunnen inwoners en bedrijven informatie vinden over financieringsmogelijkheden, vergunningen en netcapaciteit. Voor zakelijke gebruikers hebben we in nauwe samenwerking met Stedin het stappenplan 'Zonnepanelen en netaansluiting voor bedrijven' uitgewerkt. Door meer duidelijkheid over het proces te geven, willen we situaties voorkomen waarin veel tijd en geld wordt

gestopt in zonnepanelenprojecten, die uiteindelijk niet op het elektriciteitsnet kunnen worden aangesloten. Hiermee nemen we een belangrijke drempel voor het plaatsen van zonnepanelen weg, want ondernemers krijgen zo meer zekerheid over hun tijdsinzet en investeringen. In Molenlanden is advies over energieopwekking onderdeel van de energieadviezen die sinds kort worden aangeboden aan bedrijven door Energiepartners. In Gorinchem ondersteunen we vanuit de RES de werkgroep 'Zon op bedrijfsdaken', opgericht door de Industriële Kring Gorinchem (IKG). Daarnaast wordt ook in Gorinchem onderzocht of zon-op-dak-adviezen voor bedrijven kunnen worden gefaciliteerd door de gemeente.

De woningcorporaties in de Alblasserwaard rollen zon-op-dak stapsgewijs uit, zodat ook huurders profiteren van de energietransitie. In het kader van de prestatieafspraken die we als gemeenten hebben met de woningcoöperaties, blijven we hierover met hen in gesprek. De gemeenten zelf nemen zon-op-dak mee in de verduurzamingsopgave voor het gemeentelijk vastgoed.

In het RES-uitvoeringsprogramma staat dat onderzocht wordt of en hoe meer maatwerk in beschermde dorp- en stadsgezichten en bij gemeentelijke monumenten kan worden toegepast. Het college van gemeente Molenlanden heeft recent nieuw beleid vastgesteld om de randvoorwaarden voor zon-op-dak in beschermde dorpsgezichten en gemeentelijke monumenten te verbeteren. In Gorinchem wordt nog onderzocht of meer maatwerk mogelijk is.

Gerealiseerde opwek

Een deel van de in het RES-bod opgenomen opwekcapaciteit met zon-op-dak is al gerealiseerd. Uit de dataset van Zonnedakje blijkt dat een opwekcapaciteit aan grootschalig zon op dak van 42.617 MWh is gerealiseerd binnen onze RES-regio (meting voorjaar 2022). Dit staat gelijk aan 153 TJ, oftewel 26% van het RES-doel voor zon op dak. De gemiddelde jaarlijkse groei in de laatste vier jaar was 42%.

Pijplijnprojecten

Voor zon op dak gelden projecten die een subsidiebeschikking (SDE++ en SCE) hebben ontvangen maar nog niet gerealiseerd zijn als 'pijplijnproject'. Uit het databestand van RVO blijkt dat de pijplijnprojecten in de regio Alblasserwaard optellen tot 54.951 MWh (stand van zaken januari 2023).

Uit de praktijk is echter bekend dat niet alle projecten waarvoor subsidie is aangevraagd ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. Daarom tellen deze projecten volgens het begrippenkader van NP RES niet geheel mee voor het totaalbeeld over de mate van realisatie. Omdat netcongestie in de praktijk kan zorgen voor vertraging of afstel van zon-projecten, wordt voor locaties met (dreigende) transportschaarste met een nog iets lagere realisatiegraad gerekend. Als er geen transportschaarste is (grootste deel Molenlanden) telt het project voor 50% mee; bij dreigende transportschaarste (Gorinchem en een deel van Molenlanden) is dit 40%. We rekenen voor de regionale pijplijn daarom met een gewogen realisatiegraad van 45%. Dit brengt de gecorrigeerde omvang van de pijplijn op 24.728 MWh (45% van 54,951), oftewel 89 TJ te verwachten extra realisatie van grootschalig zon-op-dak.

Tabel 3: Pijplijnprojecten Zon op dak in RES-regio Alblasserwaard

Subsidiereregelingen	Aantal projecten	Totaal
SDE++ projecten in pijplijn	72	54.305 MWh
SCE-projecten in pijplijn	7	646 MWh
Totaal	79	54.951 MWh
Pijplijn, na correctie (45%)		24.728 MWh 89 TJ

Bron: RVO, peildatum januari 2023

Resterende ambitie

Het totale RES-bod zon-op-dak betreft 588 TJ. De al gerealiseerde grootschalige zon-op-dak-productie is 153 TJ. De verwachte extra productie vanuit de pijplijnprojecten is 89 TJ. Dit telt op tot 242 TJ te verwachten elektriciteitsproductie vanuit zon-op-dak. De resterende ambitie (dus exclusief pijplijnprojecten), komt daarmee op 346 TJ, oftewel 59% van het bod.³

In het begrippenkader van NP RES wordt ten aanzien van de resterende ambitie onderscheid gemaakt tussen 'uitgewerkt' en 'niet-uitgewerkt'. Voor zon op dak is de resterende ambitie in onze regio niet nader uitgewerkt, dat wil zeggen dat er geen toedeling is naar zoekgebieden of dat er anderszins een ruimtelijke verankering is.

Tabel 4: Stand van zaken Zon op dak in RES-regio Alblasserwaard

	Opwek in MWh	Correctie-factor NP RES	Opwek in MWh na correctie	Opwek in TJ na correctie	Deel RES-bod
Bod RES 1.0 (zon op dak)	163.333	1	163.333	588	
Waarvan: Gerealiseerd	42.617	1	42.617	153	26 %
Pijplijn	54.951	0,45	24.728	89	15 %
Afgevallen	0	1	0	0	0 %
Resterende ambitie	65.765	1	95.988	346	59 %

Potentie voor realisatie van het totale RES-bod zon-op-dak

Om de haalbaarheid van de resterende ambitie in te schatten is inzicht nodig in de totale hoeveelheid geschikte dakoppervlakte (de potentie) voor grootschalige zon-op-dak-installaties in onze regio.

Binnen het begrippenkader van NP RES wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten potentie:

- Theoretische potentie 2050: het totaal aan PV-panelen dat t/m 2050 fysiek op gebouwen zou passen, rekening houdend met afstand tot dakranden, schaduwwerking, het hoogtebestand, samenhangende dakvlakken, minimale omvang systemen, etc.
- Realistische potentie 2030: een inschatting van de realistische resterende potentie voor grootschalige zonne-installaties, op basis van correctiefactoren zoals reeds gerealiseerde zonnedaken, draagkracht van dakconstructies, passende aansluiting, beschikbare netcapaciteit, veiligheids- en verzekeringskwesties en bereidheid tot realisatie.

De totale theoretische potentie aan grootschalig dakoppervlakte in onze regio is op dit moment ongeveer 2 miljoen m², zo blijkt uit data van Zonnedakje. Dit komt, volgens de rekenmethodiek van NP RES, overeen met een theoretische opwekcapaciteit van 236.897 MWh en dat komt overeen met 852 TJ.

Van die theoretische potentie is 153 TJ al benut door gerealiseerde zon-pv-installaties. Dat laat 699 TJ theoretische potentie over om het nog niet gerealiseerde deel van 346 TJ van het RES-bod zon-op-dak op te realiseren. Door factoren die hiervoor al genoemd zijn, is de realistische potentie lager. Wat daar nog niet genoemd is, maar zeker een rol speelt is dat veel dakeigenaren op dit moment niet meer zonnepanelen neerleggen dan nodig om hun eigen (verwachte) elektriciteitsverbruik te dekken. Dat betekent dat veel grote daken waarop zonnepanelen liggen slechts deels belegd zijn met zonnepanelen. Ten positieve kunnen we melden dat tot aan 2030 naar verwachting nog gebouwen met grote daken zullen worden bijgebouwd (onder meer op het beoogde nieuwe bedrijventerrein Groote Haar in Gorinchem), waarvan de daken kunnen worden toegevoegd aan de potentie voor zon op grote daken.

³ Zie vorige voetnoot. In de praktijk is de resterende ambitie per medio 2023 lager dan 61%, omdat er tussen voorjaar 2021 en voorjaar 2023 (ten tijde van het schrijven van deze rapportage) een substantiële hoeveelheid grootschalig zon-op-dak is gerealiseerd.

Hoe groot het verschil is tussen de theoretische en de realistische potentie voor zonpv op grote daken weten we op dit moment niet. In opdracht van NP RES wordt op dit moment gewerkt aan een omrekenmethode om van theoretische naar realistische potentie te komen. Wij gaan ervan uit dat deze omrekenmethode voor volgende voortgangsrapportages beschikbaar is en dat we dan uitspraken kunnen doen over de realistische potentie voor zon-op-dak. Dat is nodig om een betere inschatting te kunnen maken van de haalbaarheid van de resterende ambitie die tot realisatie zal moeten komen om ons RES-bod te halen.

Opgave 2023 en verder

Wat gaan we doen?

Het plan van aanpak zon op dak loopt van 2023 tot en met 2028. Eind 2028 moeten alle grootschalige zon-op-dak-plannen zijn gemaakt en subsidieaanvragen zijn ingediend. Daarna is er nog een jaar, tot 1 januari 2030, beschikbaar voor tijdige fysieke installatie van de zonnepanelen. Ieder jaar actualiseren we ons plan op basis van de voortgang, de laatste inhoudelijke inzichten, wijziging van context en aangepaste planningen van deelprojecten. Voor een aantal deelprojecten zijn al planningen voor het volgende jaar aangegeven. Voor sommige deelprojecten geldt dat ze in de komende jaren herhaald zullen worden. Zo worden jaarlijks prestatieafspraken met woningcorporaties geactualiseerd. Ook de energieadviezen en de bedrijventerreinaanpak hebben potentie om weer uitgevoerd te worden bij succes. Sommige processen, bijvoorbeeld het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed in beide gemeenten, lopen door. Op basis van nieuwe inzichten kunnen acties ook worden aangepast of stopgezet, bijvoorbeeld als aanmeldingen tegenvallen of in het geval van netcongestie in onze regio.

Tabel 5: Planning aanpak Zon op Dak 2023 - 2028

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Monitoring zonnedakje	X	X	Herhaling mogelijk	Herhaling mogelijk	Herhaling mogelijk	Herhaling mogelijk
Energieadvies voor bedrijven	X	Herhaling mogelijk				
Bedrijventerrein-aanpak verduurzaming	X	Herhaling mogelijk				
Collectieve inkoop	X	Herhaling verwacht	Herhaling verwacht	Herhaling verwacht	Herhaling verwacht	Herhaling verwacht
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed Gorinchem	Doorlopend					
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed Molenlanden	Doorlopend					
Convenant energiecoöperaties	X	Herhaling mogelijk				
Prestatieafspraken woningcorporaties	X	X	X	X	X	X

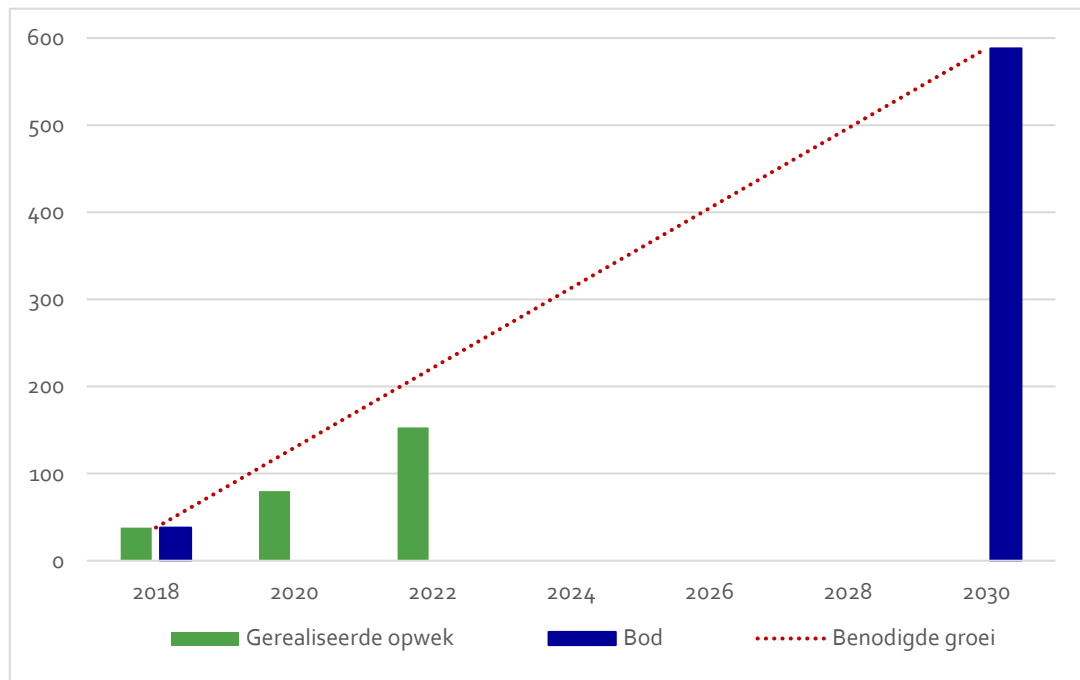
Gaan we ons doel tijdig halen?

Uiteindelijk zal meer dan de helft van alle (huidige) grote daken in onze regio gevuld moeten worden met zonnepanelen om het RES-bod zon-op-dak te halen. Dit vraagt om inspanningen van alle eigenaren van grote daken, vanuit de RES-partners en -organisatie en vanuit alle maatschappelijke partners. Dat voor 41% van het RES-bod zon op dak realisatie in zicht is, is bemoedigend. Tegelijkertijd realiseren we ons dat het nog een hele opgave wordt om ook de overige 59% te realiseren voor 2030.

De afgelopen vier jaar kende zon op dak een gemiddelde jaarlijkse groei van 42%. Als dit groeitempo doorzet dan is ons doel voor zon-op-dak (588 TJ) voor 2030 (ruim) binnen bereik. De verwachting is echter dat het groeitempo zal afvlakken, omdat de 'makkelijkste' daken het eerst zijn gerealiseerd. De resterende grote daken kennen meer uitdagingen, waarbij actieve inzet vanuit de eigenaren, RES-organisatie en/of andere partijen nodig is om ook hierop zonnepanelen te realiseren. Een kritieke

succesfactor voor het realiseren van het bod is verder de duurzame beschikbaarheid van voldoende netcapaciteit voor invoeding van opgewekte stroom door grootschalige zon-op-dak-installaties. Netbeheerder Stedin speelt een grote rol in het borgen van de beschikbaarheid van voldoende netcapaciteit. Overheden kunnen hier echter wel bij helpen, onder meer door plannen voor ruimtelijke functies en energieopwekking zo vroeg mogelijk bij Stedin kenbaar te maken en door vlotte medewerking te verlenen aan de inpassing van benodigde extra energie-infrastructuur. De RES-partners staan daarom voortdurend in contact met Stedin.

Figuur 4: Gerealiseerde opwek met zon-op-dak en benodigde groei

Bron: Zonnedakje, 2022

2.3 Zon op veld

In onze regio is op dit moment op één locatie zon op veld: bij de waterzuiveringsinstallatie van Waterschap Rivierenland in Gorinchem-Oost. Dit zonneveld heeft een opgesteld vermogen van 759 KWp. De verwachte jaarproductie hiervan is 675.510 kWh ($759.000 \times 0,89$ oost/west opstelling), ofwel 2,43 TJ per jaar.

Zoals aangegeven zetten we ten aanzien van zonne-energie in RES 1.0 vol in op zon op dak. Deze opwek op dak kan worden aangevuld met beperkte opwek op niet-agrarische restgronden en op dorpszonneweiden van zo'n maximaal 2 ha. Ook de realisatie van zonnepanelen in restruimten/bermen langs (rijks)wegen en spoorlijnen past binnen de kaders van RES1.0. Het eerste beeld is dat zon-pv langs snelwegen (A15 en/of A27) en spoorwegen (MerwedeLingelijn en Betuwelijn) substantieel kan bijdragen aan het RES-bod. Een eerste schatting is 4.750 tot 14.250 MWh, oftewel 17 tot 51 TJ (1,5 tot 4,4% van het totale RES-bod). Dit jaar worden gesprekken gestart met het OER-programma van de rijksoverheid om de haalbaarheid van zonnepanelen in de berm van de snelwegen en spoorwegen in onze regio te verkennen.

2.4 Windenergie

Stand van zaken

Gewijzigde systematiek NPRES

In RES 1.0 staat vermeld dat er drie bestaande windmolens zijn en twee vergunde, goed voor in totaal 126 TJ opwek. De twee vergunde molens, op locatie Groote Haar, telden ten tijde van de opstelling van RES 1.0 (volgens de toenmalige systematiek van NP RES) mee als 'gerealiseerd'. Inmiddels is de systematiek aangepast, en vallen windmolens die wel vergund, maar nog niet gerealiseerd zijn, onder 'pijplijn'. Als gerealiseerd gelden in onze regio daarom uitsluitend de drie windmolens van Giessenwind langs de A15.

Toelichting op de berekeningen

In RES 1.0 was de totale opwekcapaciteit voor de drie molens bij Giessenwind en de twee geplande molens bij Groote Haar tezamen berekend op 126 TJ. Volgens de huidige rekenmethodiek van NP RES is de opwekcapaciteit hoger: gezamenlijk 181 TJ. We lichten de berekeningen hieronder toe.

Giessenwind

Windpark Giessenwind bestaat uit drie windturbines met een gezamenlijk vermogen van 9 MW. Uitgaande van 3.150 vollasturen (volgens begrippenkader NP RES) leidt dit tot een jaarlijkse energieopbrengst van 28.350 MWh ofwel 102 TJ.

Groote Haar

Het college van Gorinchem heeft in 2018 een omgevingsvergunning verleend voor het plaatsen van twee windturbines op locatie Groote Haar. De daarin vergunde windturbines hebben een ashoogte van maximaal 120 m, een wieklengte van maximaal 55 m, een rotordiameter van maximaal 114 m en een gezamenlijk vermogen van 7 MW. De initiatiefnemer heeft bij de gemeente de wens geuit om twee grotere windturbines te plaatsen, namelijk met een ashoogte van maximaal 122 m, een wieklengte van maximaal 58 m, een rotordiameter van maximaal 117 m en een gezamenlijk vermogen van 7,7 MW. De gemeente heeft hierop een verruiming van de vergunning gegeven. De rechtbank Rotterdam heeft op 17 februari 2023 geoordeeld dat deze verruiming inderdaad is toegestaan, met uitzondering van de verruiming van het vermogen. Deze mag nog steeds maximaal 7 MW zijn, conform de maximale mogelijkheden die in de planregels zijn neergelegd.

Een gezamenlijk vermogen van 7 MW betekent, wederom uitgaande van 3.150 vollasturen (volgens begrippenkader NP RES), een jaarlijkse energieopbrengst van 22.050 MWh ofwel 79 TJ. Windmolens die vergund zijn tellen als pijplijn mee, waarbij voor de realisatiegraad 90% dient te worden genomen.

Geen nieuwe windmolens gerealiseerd, bod ongewijzigd

Sinds de vaststelling van RES 1.0 zijn er geen nieuwe windmolens gerealiseerd. De hoogte van het windbod is ongewijzigd gebleven.

Tabel 5: Windenergie in RES-regio Alblasserwaard

	Stand in RES 1.0	Stand van zaken	Correctie-factor NP RES	Opwek in TJ na correctie	Deel RES-bod
Bod RES 1.0	562 TJ	562 TJ		562 TJ	
Waarvan: Bestaand	126 TJ	102 TJ	1	102 TJ	18%
Pijplijn	0 TJ	79 TJ	0,90	71 TJ	13%
Gerealiseerd	0 TJ	0 TJ	1	0 TJ	0%
Afgevallen	0 TJ	0 TJ	1	0 TJ	0%
Resterende ambitie	436 TJ	381 TJ		389 TJ	69%

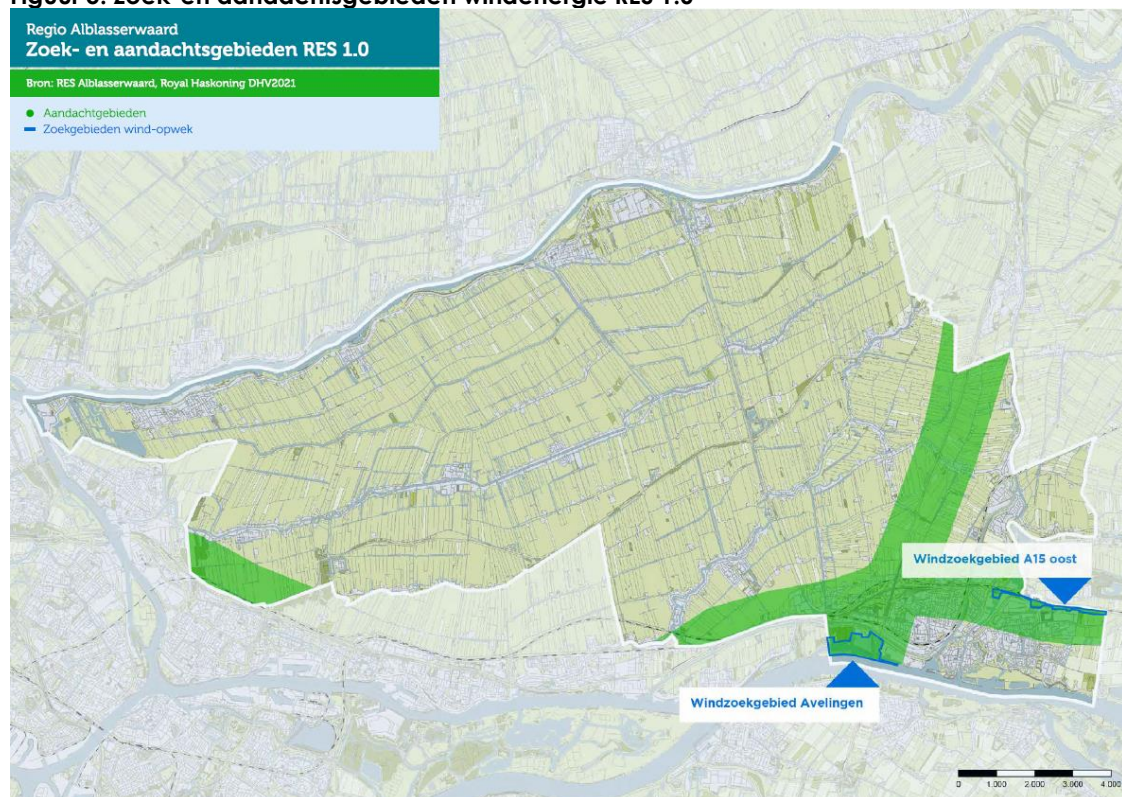
Windzoekgebieden RES 1.0

Aanloop naar RES 1.0

In aanloop naar de RES 1.0 zijn diverse energie-intensieve bedrijven met de gemeente Gorinchem in gesprek gegaan over de mogelijkheid van windturbines om zo de bedrijfsvoering te kunnen verduurzamen. Deze gesprekken resulteerden in de aanwijzing van twee zoekgebieden waar de betreffende bedrijven op of nabij gehuisvest zijn: Avelingen en A15-Oost.

Via een brede online-enquête kreeg het A15-scenario de voorkeur. De informatie is in een positionpaper uitgewerkt en in 2020 met steun van een deel van de bedrijven aangeboden aan de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Ten aanzien van Avelingen is een verzoek bij het Rijk ingediend om mee te draaien in de landelijke pilot 'Hernieuwbare Energie op Rijksgronden', waarbij het initiatief vanuit de regionale bedrijven voor het Rijk een relevante wegingsfactor was om het gebied Avelingen in deze pilot op te nemen. Beide zoekgebieden staan in RES 1.0.

Figuur 5: Zoek- en aandachtsgebieden windenergie RES 1.0

A15-Oost

Vanwege maatschappelijke zorgen over de gezondheidseffecten van windenergie in de directe omgeving, is naar aanleiding van een motie in de Gorcumse gemeenteraad in 2021 besloten om binnen een straal van 500 meter nabij woongebieden geen windmolens te plaatsen. Daardoor kwam de verkenning van zoekgebied A15-Oost te vervallen, omdat molens in dit zoekgebied dichterbij woningen zouden komen te staan. Dit zoekgebied staat daarom ook niet in het Uitvoeringsprogramma RES 1.0 uit oktober 2021. De provincie Zuid-Holland heeft dit zoekgebied ook niet opgenomen in haar recent aangepaste omgevingsbeleid.

Avelingen

In 2021 en 2022 is onderzoek gedaan bij windzoeklocatie Avelingen naar (on)mogelijkheden voor windmolens. In de onderzoeken werd verkend of het technisch, maatschappelijk en financieel mogelijk en wenselijk zou zijn om een windpark te realiseren bij Avelingen. In de tot nog toe uitgevoerde onderzoeken zijn er geen technische of juridische beperkingen gevonden voor de realisatie van

windturbines in zoekgebied Avelingen. Op enkele onderwerpen is nog nader onderzoek nodig. In oktober 2022 heeft de raad van Gorinchem echter besloten dat zij een windpark in zoekgebied Avelingen als onwenselijk beschouwt, vanwege het gebrek aan maatschappelijk draagvlak en zorgen over de impact op de natuur en het landschap, geluidsoverlast en afbreuk aan het aanzicht van de historische vesting. Na dit raadsbesluit heeft de stuurgroep Avelingen, waarin de gemeente Gorinchem, de provincie Zuid-Holland en het Rijk (in de hoedanigheid van grondeigenaar) deelnamen, op initiatief van Gorinchem het besluit genomen om een pas op de plaats te maken in de verkenning van deze locatie en de pilot in het kader van het Rijksprogramma Hernieuwbare Energie op Rijksgronden te beëindigen.

Eind 2022 vond het besluitvormingsproces plaats over de module energietransitie in het provinciale omgevingsbeleid van Zuid-Holland. Via deze module beoogt de provincie de RES-plannen en de provinciale belangen daarbij te borgen in het provinciale omgevingsbeleid. RES-partners Gorinchem, Molenlanden en waterschap Rivierenland hebben Provinciale Staten (PS) verzocht om zoeklocatie Avelingen niet op te nemen als windlocatie in de provinciale verordening. Tevens vroegen zij om ruimte voor een onderzoek naar alternatieve windlocaties om zo toch het windbod uit RES 1.0 te kunnen realiseren. PS hebben echter besloten om het al eerder voorgestelde omgevingsbeleid van Gedeputeerde Staten (GS) vast te stellen, waarmee Avelingen wél is opgenomen als locatie voor windenergie in de provinciale omgevingsverordening.

Bestuursovereenkomst

Om tegemoet te komen aan de wens van RES-partners Gorinchem, Molenlanden en waterschap Rivierenland om naar alternatieve windzoeklocaties voor Avelingen te zoeken, is vervolgens onder begeleiding van NP RES een bestuursovereenkomst vastgesteld tussen de vier RES-partners en de Rijksoverheid. Deze overeenkomst heeft als doel om waarborgen te bieden dat het windbod in de RES Alblasserwaard tijdig wordt gerealiseerd én om de gezamenlijke intentie uit te spreken om het windbod op een andere plek dan zoeklocatie Avelingen te realiseren. Voor de gezamenlijke zoektocht naar een of meer alternatieve windzoeklocaties binnen de RES-regio Alblasserwaard wordt uiterlijk tot eind 2023 uitgetrokken. Als er per eind 2023 geen reële en haalbare alternatieve windzoeklocaties worden gevonden, dan kan worden teruggevallen op locatie Avelingen als zoeklocatie, omdat deze door de provincie wel juridisch-planologisch geschikt is gemaakt voor plaatsing van een windpark.

Windverkenning

De RES-organisatie Alblasserwaard start de verkenning naar nieuwe windzoeklocaties met een technische scan over het hele grondgebied van RES Alblasserwaard, waarin op basis van landelijke wetten en regels wordt gekeken welke plekken in technische zin kansrijk zijn voor plaatsing van grootschalige windturbines. Voor onderwerpen waar op dit moment geen geldende landelijke regels zijn, zoals geluid, worden expertmatige aannames gehanteerd over nieuwe regelgeving en waar mogelijk bandbreedtes daarin. De verwachting is dat deze exercitie leidt tot een 'vlekkenkaart' waarop zichtbaar wordt welke locaties in technisch zin wel en welke niet kansrijk zijn voor plaatsing van grootschalige windturbines.

Hierna zal een proces van 'trechteren' worden doorlopen, op basis van uitgangspunten van verschillende aard. Op 25 mei 2023 hebben de raden van Gorinchem en Molenlanden gezamenlijk deze uitgangspunten vastgesteld.⁴ Bij dit trechteren gaan we van een kaart met meerdere technische kansrijke locaties naar een kaart met enkele locaties die zo goed mogelijk aan de gestelde uitgangspunten voldoen. De uitgangspunten zijn zoals opgemerkt meegegeven door de raden van beide gemeenten en gebaseerd op het omgevingsbeleid van de provincie Zuid-Holland en eventuele uitgangspunten van waterschap Rivierenland. Op deze wijze zoeken we één of meer locaties voor de

⁴ In Molenlanden is hierbij een motie aangenomen waarin het college wordt opgeroepen om bij het aanwijzen van nieuwe windlocaties altijd de afweging te maken waaruit blijkt dat een nieuwe locatie op grond van de vastgestelde uitgangspunten meer geschikt is dan locatie Avelingen. Ook wordt het college gevraagd om pas nieuwe locaties op het grondgebied van Molenlanden aan de gemeenteraad te presenteren als alle potentiële windlocaties op het grondgebied van Gorinchem benut of ongeschikt blijken te zijn.

plaatsing van in totaal zes tot tien grote windturbines. Het precieze aantal is afhankelijk van de opbrengst van de betreffende turbines.

Uiterlijk eind 2023 wordt door de RES-partners gezamenlijk beoordeeld of er “reële en haalbare” alternatieve windzoeklocaties zijn gevonden. Zo ja, dan worden verdiepende onderzoeken uitgevoerd en wordt het proces richting vaststelling van een RES 2.0 ingezet, onder meer door uitvoering van een planMER (verplicht conform de Omgevingswet die per 1 januari 2024 in werking treedt). Na vaststelling van de RES 2.0 in de volksvertegenwoordigingen van de RES-partners, kan de planologische verankering van de nieuwe windzoeklocaties plaatsvinden in de provinciale omgevingsverordening van Zuid-Holland. Initiatiefnemers kunnen parallel concrete plannen en businesscases ontwikkelen. Na wijziging van de provinciale verordening kunnen (een) vergunnings- en eventueel tendertraject(en) worden doorlopen en kunnen daadwerkelijk windparken op de nieuwe locaties worden gerealiseerd.

Indien reële alternatieve locatie(s) niet of onvoldoende word(t)(en) gevonden, dan kan worden teruggevallen op Avelingen. Daarbij is relevant om op te merken dat locatie Avelingen alléén naar verwachting onvoldoende ruimte zal bieden voor het realiseren van het volledige resterende windbod uit de RES 1.0. De afspraak uit het Klimaatakkoord dat alle benodigde omgevingsvergunningen voor RES-projecten uiterlijk op 1 januari 2025 verstrekt moeten zijn, lijkt gezien de benodigde processtappen heel lastig haalbaar, althans voor wat betreft het resterende winddeel van het RES-bod.

Kleine windmolens Molenlanden

In een motie in de gemeenteraad van Molenlanden (d.d. 13 april 2021) is het college opgeroepen om een ruimtelijk kader voor kleine windmolens op te stellen. Het college van Molenlanden heeft uitvoering gegeven aan deze motie. Onderzocht is hoe, aanvullend op het huidige kader van het bestemmingsplan, in het buitengebied een breder ruimtelijk kader kan worden ontwikkeld, waarmee een bredere groep bedrijven en (groepen) inwoners ruimtelijk de mogelijkheid geboden kan worden om kleine windmolens te plaatsen. De uitgangspunten voor het op te stellen beleid zijn in januari 2023 door de raad van Molenlanden vastgesteld. Vervolgens is door het college een raadsvoorstel opgesteld, waarin de door de raad gevraagde mogelijkheden voor het verruimen van de mogelijkheid tot het plaatsen van kleinschalige windturbines is uitgewerkt. Dit raadsvoorstel is medio april vastgesteld.

Tabel 6: Nieuw beleid kleinschalige windturbines Molenlanden

Locatie aanvraag	Oud beleid	Nieuw beleid
Ruilverkavelingswegen	Toegestaan bij bedrijven, max. ashoogte 15 m.	Toegestaan bij bedrijven, max. ashoogte 15 m.
Woongebieden	Niet toegestaan	Niet toegestaan
Lintbebouwing	Niet toegestaan	Toegestaan bij bedrijven, max. ashoogte 15 m.
Bedrijfenterreinen	Niet toegestaan	Toegestaan op bedrijfenterreinen binnen bestaand stads- en dorpsgebied, max. ashoogte 45 m.
Dorpsmolens	Niet toegestaan	Toegestaan onder voorwaarden, binnen bestaand stads- en dorpsgebied op locaties met een maatschappelijke of sportbestemming.

Dit beleid geldt voor het grondgebied van de gemeente Molenlanden. De gemeente Gorinchem kent geen beleid voor kleine windmolens. Elektriciteitsopwekking door kleine windmolens is geen onderdeel van het bod voor de RES 1.0. Afhankelijk van het aantal en het type kleine windmolens dat de komende jaren wordt geplaatst, kunnen kleine windmolens echter wél bijdragen aan het invullen van het RES-bod wat betreft windenergie, zij het in beperkte mate. Op dit moment zijn er nog geen heldere verwachtingen over het aantal kleine windturbines dat tot aan 2030 in Molenlanden gerealiseerd zal worden en van welke aard die zullen zijn.

3. Andere onderdelen RES 1.0

3.1 Energiebesparing

Inleiding

Energiebesparing is geen verplicht onderdeel van de RES, maar de RES-partners hebben dit wel als een van de vijf pijlers opgenomen in de RES 1.0 Alblasserwaard. In RES 1.0 hebben we afgesproken dat we in 2030 in onze regio 20% energie bespaard hebben ten opzichte van 2019. De gemeenten Molenlanden en de gemeenten Gorinchem hebben elk een eigen aanpak. Deze aanpak is in beide gemeenten gericht op inwoners, bedrijven en op het eigen maatschappelijk vastgoed. Doel hierbij is om bewoners en bedrijven te stimuleren tot energiebesparing en het nemen van energiebesparende maatregelen - bijvoorbeeld door het isoleren van gebouwen en woningen zodat de vraag naar elektriciteit en aardgas vermindert. De aanpak en de geboekte procesresultaten zijn beschreven in bijlage 1 (bewoners) en 2 (bedrijven). In deze paragraaf gaan we in op de daadwerkelijk geboekte besparingsdoelen.

Energiebesparing bewoners

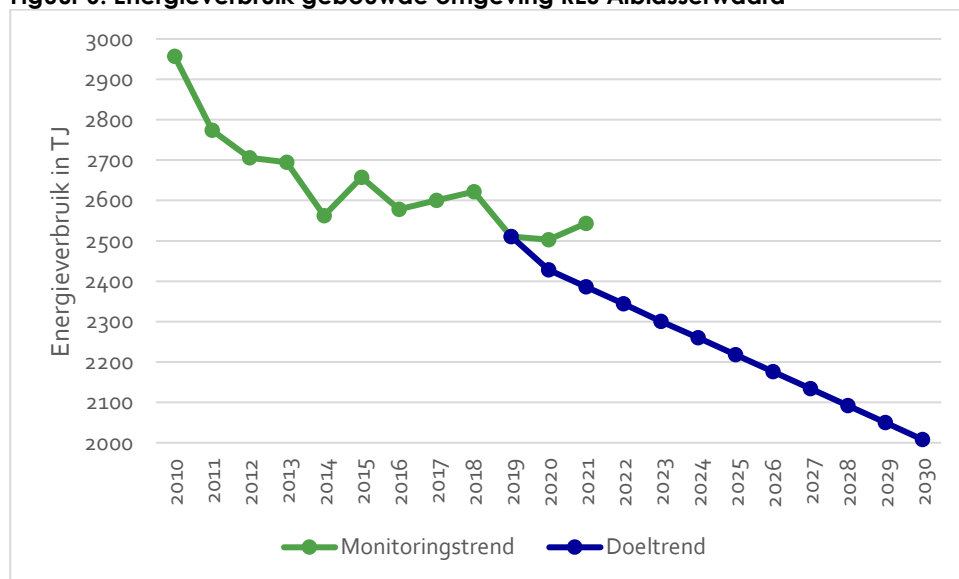
Als er naar het energieverbruik in de gebouwde omgeving wordt gekeken over een wat langere periode (2010-2021), dan is een gemiddelde daling zichtbaar van 1 à 2% per jaar. In de periode 2019-2021 is het energieverbruik juist met 1% gestegen.

Effecten energiecrisis nog niet bekend voor onze regio

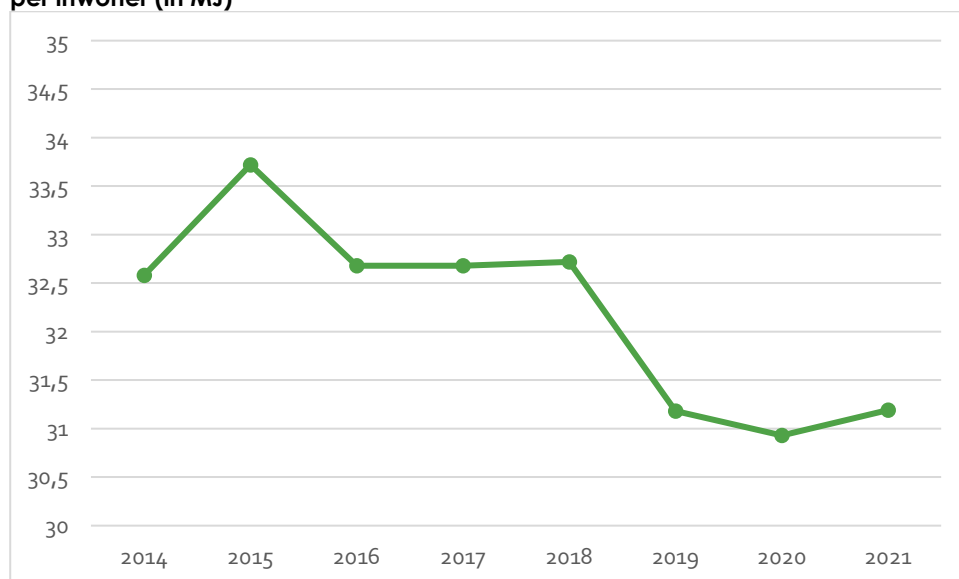
De cijfers voor 2022 zijn nog niet bekend voor onze regio. Landelijk is het beeld dat door de energiecrisis naar aanleiding van de Oekraïne-oorlog afgelopen jaar zeer sterk is bespaard op het aardgasverbruik. Daarnaast was het ook een warme winter. In totaal leidde dat tot ongekende besparing op het aardgasverbruik, van 25%. Voor het behalen van het RES-doel wordt vooral belangrijk in hoeverre het lagere aardgasverbruik zich in de komende jaren bestendigt of dat deze bij lagere prijzen (voorlopig) weer omhoogschiet. Door het versnellen van de aanpak van de verduurzaming van de gebouwde omgeving in de komende jaren is de verwachting dat zeker het aardgasverbruik en ook het totale energieverbruik in de gebouwde omgeving geleidelijk zal dalen.

Voor een deel van de huishoudens en bedrijven leidde de energiecrisis van vorig jaar overigens tot schrijnende situaties. Een lager energieverbruik is in een bredere context dan ook niet per definitie alleen maar positief.

Hoewel er in de RES1.0 geen voorbehoud is gemaakt voor een eventueel stijgend aantal inwoners, is het toch interessant om te zien hoe het energieverbruik per inwoner zich ontwikkeld heeft. De trend is hier vergelijkbaar: als er over een langere reeks van jaren wordt gekeken is een daling van het energieverbruik zichtbaar, focussen we op de periode 2019-2021 dan stijgt deze (zeer) licht.

Figuur 6: Energieverbruik gebouwde omgeving RES Alblasserwaard

Bron: Klimaatmonitor

Figuur 7: Gemiddeld energieverbruik gebouwde omgeving RES Alblasserwaard per inwoner (in MJ)Bron: Klimaatmonitor en www.allecijfers.nl/gemeente

Energiebesparing bedrijven

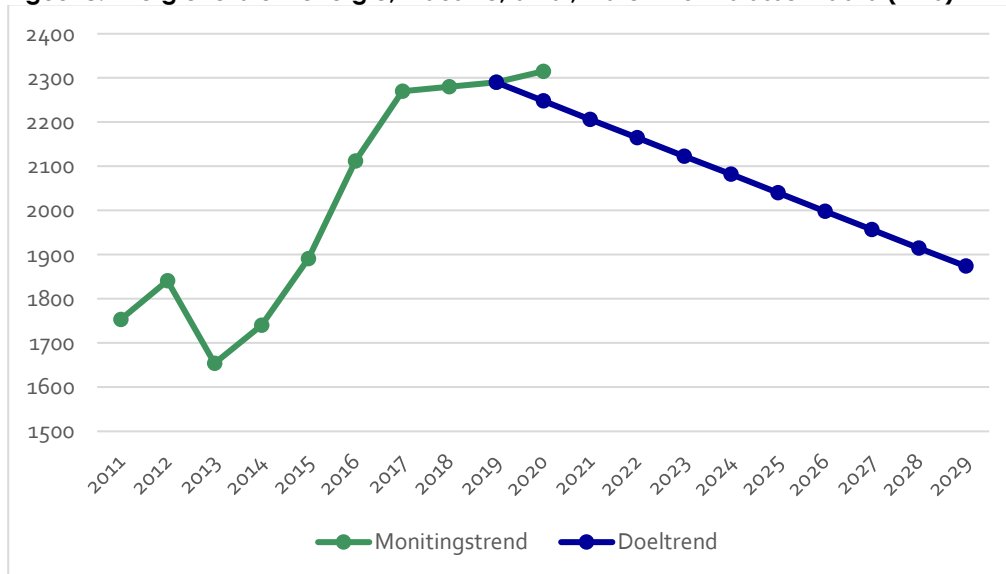
Voor het energieverbruik van bedrijven dateren de meest recente data uit 2020. Als we kijken naar de ontwikkeling over het laatste decennium, dan zien we een forse toename van het energieverbruik (+30%).⁵ Het positieve is dat de toename in het laatste meetjaar relatief bescheiden was: 1%. Maar we moeten toe naar een afname. Als er data over 2021 en 2022 bekend zijn kan een meer accurate conclusie getrokken worden over de afstand tussen de monitoringstrend en de doeltrend.

Ook voor de bedrijven geldt dat er in 2022 waarschijnlijk een sterke afname van het aardgasgebruik is geweest. Landelijk was dit 25%, maar de regionale cijfers zijn nog niet bekend. Omdat in regio

⁵ Deze toename is in belangrijke mate te verklaren vanuit een toename van de productiecapaciteit van enkele grote energie-intensieve bedrijven.

Alblasserwaard een beperkt aantal grote energieverbruikers dominant zijn in de ontwikkeling van het totale energieverbruik van bedrijven, zal met name van belang zijn hoe deze energie-intensieve bedrijven in de regio de laatste twee jaar met hun energieverbruik zijn omgegaan. Voor het behalen van het RES-doel wordt vooral belangrijk in hoeverre het lagere aardgasverbruik zich in de komende jaren bestendigt of dat deze bij lagere prijzen (voorlopig) weer omhoogschiet. De verwachting blijft dat de geleidelijke elektrificatie van de bedrijfsvoering en warmtevoorziening van bedrijven op de middellange termijn zal zorgen voor een dalende trend in energieverbruik.

Figuur 8: Energieverbruik energie, industrie, afval, water RES Alblasserwaard (in TJ)

Bron: Klimaatmonitor

3.2 Warmte

Regionale Structuur Warmte en gemeentelijke Transitievisies Warmte

Conform de afspraken uit het Klimaatakkoord, streven we ernaar om onze woningen en andere gebouwen te verduurzamen en van het aardgas af te krijgen. We gaan onze wijken en gebouwen op een duurzame manier verwarmen. Omdat afstemming met omliggende gemeenten tegengaat dat een warmtebron ten onrechte dubbel wordt 'ingeboekt' of juist onbenut blijft, is regionaal inzicht in de warmtevraag en het warmte-aanbod onderdeel van de Regionale Energiestrategie. Hiertoe heeft elke RES-regio een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld.

In onze regio is deze RSW integraal onderdeel van onze RES 1.0. Voor het onderdeel warmte zijn in onze RES 1.0 deze concrete doelen opgenomen. Omdat uitwisseling van warmtebronnen binnen de regio op dit moment niet van meerwaarde is, is er in RES-verband voor gekozen om de gemeenten zelf uitvoering te laten geven aan het onderdeel warmte, waarbij de gemeentelijke Transitievisies Warmte (TVW's) als kader leidend zijn. De RES-organisatie speelt hier geen centrale rol in. Ambtelijk is er geregeld afstemming en kennisuitwisseling tussen beide gemeenten over de gehanteerde lokale warmteaanpakken. Ook het contact met het Landelijk Programma Lokale Warmtetransitie wordt gezamenlijk opgepakt. De RES-organisatie is hierbij zijdelings betrokken.

Stand van zaken in vogelvlucht

De laatste jaren hebben beide gemeenten uitvoering gegeven aan de landelijke RRE- en RREW-regelingen. Aanvullend is in Gorinchem in de Gildenwijk gestart met de aanleg van een warmtenet, waarbij de gemeente samenwerkt met waterschap Rivierenland (levering gezuiverd afvalwater van rioolwaterzuivering Schelluinen), warmtebedrijf HVC en woningcorporatie Poort6. Verdere uitrol van dit warmtenet is gepland voor de komende jaren.

In Molenlanden is in 2022 gestart met een dorpsgerichte aanpak, waarbij met behulp van externe procesbegeleiding bewoners gestimuleerd worden om zelf een plan voor de warmtetransitie in hun eigen leefomgeving te ontwikkelen. Daarnaast wordt er gewerkt met 'verduurzamingsabonnementen' ter stimulering van individuele maatregelen. Beide gemeenten gaan aan de slag met isolatie van de slechtst geïsoleerde woningen conform het Nationaal Isolatie Programma (NIP).

In bijlage 3 gaan we uitgebreider in op de warmte-aanpakken van de gemeenten Gorinchem en Molenlanden.

3.3 Innovatie

Inleiding

Innovatie is, net als energiebesparing, vanuit het Klimaatakkoord geen verplicht onderdeel van de RES, maar in de Alblasserwaard hebben de RES-partners gekozen om dit als aanvullende pijler op te nemen in RES 1.0. De reden daarvoor is dat we nieuwe technieken en vernieuwende initiatieven die bijdragen aan de duurzaamheidsopgave omarmen en willen stimuleren. De energietransitie is naast een technische opgave en een maatschappelijke opgave, ook een economische kans voor de regio.

Aanpak

De beide gemeenten hebben in dit proces een aanjaagfunctie waarbij zij de samenwerking zoeken met ondernemers, onderwijs en maatschappelijke partijen. Ook RES-partners provincie Zuid-Holland en waterschap Rivierenland ontplooiën activiteiten op dit vlak, net als nauwe samenwerkingspartner Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ). Op RES-niveau is er voorjaar 2023 een projectleider innovatie aangesteld om het portfoliomanagement te professionaliseren en een meer planmatige innovatie-aanpak op regioniveau uit te werken.

Doelen en behaalde resultaten

In RES 1.0 zijn geen concrete doelen benoemd voor innovatie. Wel is een aantal initiatieven en acties benoemd. We lichten hieronder vijf projecten uit.

Waterstof tankstation

Al voor het verschijnen van RES 1.0 was er een werkgroep Waterstof tankstation actief in Gorinchem. De gemeente Gorinchem heeft (mede namens de gemeente Molenlanden) samen met deze werkgroep, waarin eigenaren van tankstations in de regio en verschillende bedrijven zitting hadden, onderzocht welke locaties kansrijk zijn voor het realiseren van een waterstof tankstation. Het BP-station op Avelingen blijkt een kansrijke locatie te zijn. Financiering blijkt lastig, waardoor dit idee op dit moment nog geen concreet vervolg heeft gekregen.

Onderzoek energieopslag

Eind 2022 is een onderzoek gestart naar de mogelijke rollen van verschillende vormen van energieopslag in de regionale energietransitie in de Alblasserwaard. Denk bijvoorbeeld aan verschillende vormen, groottes en toepassingen van batterijen. Dit onderzoek bevindt zich in een afrondende fase en wordt naar verwachting medio 2023 afgerond. Het is afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek of en hoe we dit een praktisch vervolg geven.

i_lab

i_lab is een "coöperatief platform voor Gorinchem en de regio waar leren, werken en innoveren samenkomen om mensen voor te bereiden op de beroepen van morgen." i_lab is een fysieke plek én een knooppunt in het netwerk van de samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheid. Een van de projecten van i_lab is Huis van Nu. Dit biedt zowel leerlingen als bedrijven de mogelijkheid om kennis en ervaring op te doen met de werking van warmtepompen, airco en opslag van water c.q. elektriciteit. De gemeenten Gorinchem en Molenlanden ondertekenden in februari 2023 samen met vijf andere gemeenten uit de omgeving het pact 'Samen voor Elkaar' en continueren daarmee hun

betrokkenheid aan het i_lab. Vanuit de RES-organisatie is de ambitie om de komende periode de samenwerking met het i_lab verder vorm te geven.

Pilot Smart Farmer Grid

Dit initiatief is opgestart door een aantal melkveehouders in Noordeloos (Molenlanden) en de Energiecoöperatie Molenlanden. Doel is om via de aanleg van een klein lokaal slim energienet een innovatieve oplossing te vinden voor mogelijke knelpunten met betrekking tot het leveren van duurzame energie vanaf zon op boerendaken aan het stroomnet. De provincie Zuid-Holland en de gemeente Molenlanden dragen financieel bij via een LEADER-subsidie.

Aquabattery

Samen met het bedrijf Aquabattery werkt Waterschap Rivierenland op het terrein van de rioolwaterzuivering Gorinchem aan de opslag van zonnestroom in de zogenaamde "aquabattery". Deze bestaat uit een aantal containers met zout/zoet en zuur/basisch water, waarin overdag overtollige stroom van de zonnepanelen kan worden opgeslagen en zo nodig weer kan worden ingezet op een ander tijdstip. De batterij is zeer milieuvriendelijk en kan helpen om de netcongestie te bestrijden. Het project bevindt zich nu nog in de pilotfase.

Opgave 2023 en verder

Tot op heden was er beperkte capaciteit beschikbaar voor innovatie, waardoor we minder voortgang hebben geboekt dan eerder voorzien. Om meer vaart te brengen in de innovatie-aanpak is per april 2023 een projectleider innovatie gestart die een plan van aanpak gaat opstellen, aan de hand van de reeds lopende en nieuwe innovatieve initiatieven. Dit plan brengen we vervolgens tot uitvoering, in samenwerking met bewoners, ondernemers, maatschappelijke partijen en overheden.

3.4 Netprogrammering

Inleiding

Netprogrammering is niet als een aparte pijler opgenomen in RES 1.0. Wel is voldoende capaciteit op het elektriciteitsnet genoemd als een belangrijke voorwaarde om de projecten uit de RES 1.0 ook daadwerkelijk (en op tijd) te kunnen realiseren. Sinds het Klimaatakkoord in 2019 is steeds nadrukkelijker voor het voetlicht gekomen dat er veel investeringen, mankracht en ruimte nodig zijn om voldoende netcapaciteit op het stroomnet te realiseren om de energietransitie succesvol uit te voeren. Dit is in eerste instantie de taak van de nationale en regionale netbeheerders, maar overheden kunnen hierin belangrijke hulp bieden. Daarnaast zullen in toenemende mate slimme en flexibele oplossingen geïmplementeerd moeten worden (energieopslag, *smart grids*, vraagsturing etc.) om ondanks (tijdelijke) schaarste aan transportcapaciteit toch de elektrificatie van de economie en opwekking van duurzame energie te kunnen opschalen.

Aanpak

In RES 1.0 is aangegeven dat we als regio aan de hand van de netimpactanalyse van Stedin minimaal twee keer per jaar een programmeringsoverleg hebben met de netbeheerder over de geplande initiatieven, de status en prioritering daarvan en de benodigde aanpassingen die hiervoor moeten worden gedaan. We hebben dit programmeringsoverleg sterk geïntensiveerd, omdat netcongestie (schaarste aan transportcapaciteit) op veel plekken in Nederland al aan de orde is, en we zien dat ook in onze regio het net steeds voller wordt. Op enkele locaties op lagere netvlakken is nu al niet altijd voldoende netcapaciteit beschikbaar. Verder sluit Stedin vast aan bij het ambtelijke en bestuurlijke periodieke RES-overleg. Ook is er overleg tussen de gemeenten en de provincie Zuid-Holland, onder meer over het provinciale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Behalve ambtelijk zijn we ook bestuurlijk goed aangehaakt bij diverse gremia.

Stand van zaken netcapaciteit

De regionale netbeheerders (in ons geval Stedin) en de nationale netbeheerder TenneT brengen de transportschaarste op het net in kaart. Voor het hoogspanningsnet is volgens het laatste overzicht van TenneT (d.d. 17 november 2022) in onze regio voldoende transportcapaciteit beschikbaar. Uit de meest recente gegevens van Stedin (d.d. 14-04-2023) blijkt dat er in onze regio enkele gebiedsdelen zijn waarvoor het regionale netwerk de kwalificatie "beperkt transportcapaciteit beschikbaar" heeft gekregen. Dat betekent dat in de Alblasserwaard op termijn transportschaarste (netcongestie) zou kunnen optreden. Voor de teruglevering van de stroom, en dit is met name van belang voor de RES-opgave, geldt dit voor het oostelijke en noordelijke deel van Gorinchem en voor het oostelijk deel van Molenlanden. Voor de afname van stroom geldt dit in Gorinchem wederom in het oostelijke en noordelijke deel. In Molenlanden gaat het om ongeveer de helft van de gemeente.

Uit de netimpactanalyse van Stedin die begin 2023 is afgerond, blijkt dat er enkele knelpunten zijn bij elektriciteitsstations. Op stations Arkel 50 kV treedt een afnameknelpunt op en op Arkel 13 kV een opwekknelpunt. De benodigde uitbreiding in Arkel wordt op dit moment onderzocht. Hierbij ligt de oplossing mogelijk in de bouw van een nieuw HS/MS station in combinatie met TenneT. Onderzoek vindt nu plaats. Op station Gorinchem treedt een afnameknelpunt op, hiervoor is reeds een investering gepland. Op station Nieuwpoort wordt geen knelpunt verwacht.

Door het grote aandeel van grootschalig zon op dak zijn forse aanpassingen nodig in de lagere netvlakken (LS/MS): kabels moeten worden vervangen en transformatoren moeten worden bijgeplaatst. In totaal is ca. 15.000 – 46.000 m² additionele ruimte (bovengronds) nodig voor nieuwe netinfrastructuur.

Opgave 2023 en verder

Het is van belang om Stedin vroegtijdig te informeren over nieuwe initiatieven, van zowel stroomvragers als van opwekkers van (duurzame) decentrale stroom (energieleveranciers). De doorlooptijden bij het versterken van het netwerk zijn lang en het is essentieel om tijdig te kunnen handelen. Daarbij is het belangrijk te weten dat Stedin plannen pas volledig mag opnemen in het investeringsportfolio bij voldoende zekerheid en concreetheid. Dit vraagt van de gemeenten en bedrijven om plannen zo snel mogelijk in het omgevingsbeleid te verankeren en om deze ook proactief aan Stedin te melden.

We verkennen of we een gezamenlijk strategisch plan kunnen maken met Stedin om de massale inpassing van transformatorhuisjes in woonwijken te versnellen. Ook bij het tijdig beschikbaar maken van grond en bij het snel duidelijkheid krijgen over de beste juridisch-planologische route proberen de betrokken organisaties elkaar zo goed mogelijk te helpen.

Het is belangrijk dat er vanuit de RES-organisatie en/of de RES-partners voldoende personele capaciteit beschikbaar is om deze opgave te volgen en waar nodig acties te ondernemen. Waarbij het helder mag zijn dat een beschikbaar, stabiel netwerk, en alles dat er nodig is om dit te realiseren, niet alleen van belang is voor de RES-opgaven, maar ook voor andere maatschappelijke domeinen die stroom gebruiken en opwekken, zoals werken, wonen, zorg, mobiliteit en recreatie. Het vraagstuk van netcapaciteit raakt daardoor veel disciplines binnen de gemeentelijke organisatie, zoals economie, ruimte en mobiliteit. Dit vraagt om goede kennis- en informatie-uitwisseling en om regie. Dit jaar wordt besloten of de regionale RES-organisatie daarvoor het meest logische gremium is, of dat een andere organisatiewijze slimmer is.

4. Communicatie en participatie

4.1 Inleiding

Vanaf de start van het RES-proces in 2019 zijn communicatie en participatie belangrijke aspecten geweest. Voor het realiseren van de doelstellingen van de RES zijn voldoende acceptatie en draagvlak bij bewoners en bedrijven van de te nemen maatregelen immers belangrijke randvoorwaarden. Dat geldt zowel voor de beoogde energietransitie als geheel, als voor specifieke projecten die daarvan onderdeel zijn. Daarnaast is gedragsverandering, bijvoorbeeld wat betreft energiebesparing en realiseren van eigen opwek, een belangrijke voorwaarde om een succesvolle energietransitie te kunnen maken.

De cultuur in de regio Alblasserwaard wordt gekenmerkt door ondernemerschap en samenwerking. De RES-organisatie probeert in de communicatiestijl en wijze van maatschappelijke samenwerking zoveel mogelijk op deze cultuur aan te sluiten. We stimuleren en ondersteunen daarom initiatieven vanuit de samenleving die de energietransitie in onze regio kunnen versnellen. Deze initiatieven kunnen bijvoorbeeld komen van ondernemers, individuele of groepen inwoners en van energiecoöperaties of andere maatschappelijke partijen. Met deze doelgroepen onderhouden we actieve contacten in de verschillende werksporen van de RES, zowel via de RES-partners Molenlanden, Gorinchem, Zuid-Holland en Waterschap Rivierenland, als ook via de regionale RES-organisatie.

We realiseren ons dat de energietransitie ook een sociale transitie is, waarbij gedragsverandering cruciaal is. De kracht van gedragsverandering hebben we noodgedwongen in de recente energiecrisis meegemaakt, toen in één jaar maar liefst een kwart minder aardgas gebruikt werd dan in de voorgaande jaren. Deze energiebesparing was voor sommige inwoners en bedrijven echter geen vrijwillige keuze. In de komende periode willen we meer aandacht gaan besteden aan de externe communicatie over wat de regionale energietransitie op de middellange termijn zal gaan betekenen voor de regio, om mensen te helpen om hun eigen gedrag (nog meer) te gaan richten op de veranderingen die eraan komen.

4.2 Aandachtsgebieden juli 2021 – juli 2023

Sinds de totstandkoming van RES 1.0 heeft de communicatie vanuit de regionale werkorganisatie zich geconcentreerd op drie onderwerpen:

- Storytelling: het verhaal van de energietransitie: waar staat RES voor, waarom is het nodig en wat willen we bereiken?
- Communicatie en participatie rondom windzoekgebied Avelingen
- Informatievoorziening over zon-op-dak, voor zowel klein- als grootverbruikers.

Daarnaast hebben de gemeenten Molenlanden en Gorinchem uitgebreid gecommuniceerd over de warmtetransitie en over de energiebesparings- en energiearmoede-aanpakken en hebben provincie Zuid-Holland en Waterschap Rivierenland diverse communicatie-initiatieven genomen richting specifieke doelgroepen. In 2023 zijn we vanuit de RES-organisatie gestart met het organiseren van spelsimulaties op middelbare scholen in de regio waarin scholieren kunnen beleven hoe het is om zelf te werken aan de energietransitie.

Storytelling

Het algemene verhaal van de energietransitie gaat behalve over hernieuwbare energie ook over energiebesparing en innovatie. Het gaat over een andere *mindset* waarbij mensen zich bewust worden van het feit dat de aarde uitgeput raakt en dat we in actie moeten komen om het tij te keren. De communicatie hierover ging in deze periode veelal via de gemeentelijke kanalen. Denk bijvoorbeeld aan het organiseren van de Week van de Duurzaamheid. We hebben daarbij dankbaar gebruik gemaakt van de figuren, infographics en beelden die de NP RES met ons deelt.

Communicatie en participatie windzoekgebied Avelingen

In 2021 en 2022 is veel aandacht besteed aan het creëren van draagvlak voor de windzoekgebieden Avelingen en A15 Oost. We hebben inwoners in een vroeg stadium geïnformeerd over onderzoeksresultaten en processtappen en hen de gelegenheid gegeven om mee te denken en zorgen te uiten. In verband met Corona gebeurde dit gedeeltelijk online, maar er zijn ook fysieke bijeenkomsten georganiseerd. De middelen die we hiervoor hebben ingezet:

- Brieven: 8.500 brieven naar inwoners van Gorinchem en buurgemeenten en naar alle bedrijven op Avelingen
- Social mediacampagne webinar: bereik 22.648 personen.
- Online webinar brede omgeving 16 februari 2022: 198 deelnemers
- Online webinar bedrijven 9 februari 2022: 25 deelnemers
- Vier kleinschalige buurtbijeenkomsten maart-mei 2022: 65 deelnemers

In de tweede fase is onderzocht hoeveel windturbines er kunnen komen en hoe ze kunnen staan. Aan de hand daarvan zijn effecten op de omgeving in kaart gebracht, zoals slagschaduw en geluid. Ook is onderzocht hoe die effecten kunnen worden beperkt en welke financiële ruimte daarvoor lijkt te zijn. Hierover hebben we de omgeving geïnformeerd en zijn we in gesprek gegaan.

- Bijeenkomst direct omwonenden 17 augustus
- Social media campagne Gorinchem én omgeving: bereik 27.000 personen
- Informatiemarkt 25 augustus: ruim 100 deelnemers
- Swipocratie campagne jongeren: bereik 12.720 personen

De Rijksuniversiteit Groningen (RUG) heeft onderzocht hoe gedacht wordt over windmolens op Avelingen en heeft het participatieproces dat is uitgevoerd geanalyseerd. Hieruit zijn interessante conclusies naar voren gekomen die goede handvatten bieden voor volgende processen. Deelnemers vinden het vooral wenselijk dat inwoners worden geïnformeerd, inspraak kunnen geven, en mee kunnen beslissen over de mogelijke windmolens bij het Avelingen-gebied. De RUG veronderstelt dat een hoge(re) mate van betrokkenheid bij de besluitvorming positieve invloed zou kunnen hebben op de indruk die bewoners hebben van de aanpak en de deskundigheid van de overheid. Inhoudelijk komen de onderzoekers van de RUG tot de conclusie dat inwoners van Gorinchem positief zijn over de gevolgen van windmolens voor het klimaat en de energietransitie, maar zorgen hebben over de lokale gevolgen van windmolens. Genoemd worden slagschaduw, geluidsoverlast en horizonvervuiling. Deze conclusies nemen we mee in de komende periode waarin het zoekproces naar alternatieve windzoeklocaties vorm krijgt.

Zon op dak

In de RES Alblasserwaard hebben we een doelgroepgerichte aanpak voor zon op dak uitgewerkt. In lijn hiermee is de communicatiestrategie doelgroepgericht ingestoken. Voor bedrijven hebben twee zonne-ateliers plaatsgevonden. Hierover hebben de gemeenten Gorinchem en Molenlanden gezamenlijk gecommuniceerd. Hieruit is de werkgroep zon op bedrijfsdaken ontstaan. Voor particulieren en VvE's heeft de gemeente Gorinchem collectieve inkoopacties georganiseerd, in samenwerking met het Regionaal Energieloket. Bijbehorende webinars hebben we als communicatiemiddel ingezet om de vragen van bewoners te beantwoorden.

Een goede informatievoorziening is cruciaal om de deelprojecten uit het plan van aanpak succesvol uit te kunnen voeren en daarmee de zon-op-dak doelen te halen. Doel van onze communicatie richting verschillende types dakeigenaren zijn:

- 1) informeren over de kansen van zon op dak,
- 2) informeren over aandachtspunten en handelingsperspectief geven voor belemmeringen, en
- 3) inspireren en enthousiasmeren.

In de afgelopen tijd hebben we hier stappen in kunnen zetten. Op de websites van beide gemeenten kunnen inwoners en bedrijven nu informatie vinden over financieringsmogelijkheden, vergunningen en netcapaciteit. Daarnaast kunnen dakeigenaren via het online platform zonnedakje nagaan of het dak van hun woning of bedrijfspand geschikt is voor zonnepanelen.

Voldoende netcapaciteit is een belangrijke randvoorwaarde voor verdere groei van zon-op-dak. De afgelopen tijd zien we dat netcapaciteit in toenemende mate een rol speelt. Dakeigenaren worden zich daar ook steeds bewuster van en maken zich zorgen over netcapaciteit. Er zijn veel vragen over, en er gaat onjuiste informatie over rond. Door in nauw contact met de netbeheerder goed te informeren over dit onderwerp, en daarbij handelingsperspectief te geven willen we een deel van de onduidelijkheid wegnemen. Daarom hebben we samen met Stedin een stappenplan over netcapaciteit en zonnepanelen opgesteld specifiek voor bedrijven met grootverbruiksaansluiting in ons gebied. Dit stappenplan staat nu op de webpagina's van beide gemeenten.

We communiceren behalve over onze eigen activiteiten ook over landelijke regelingen zoals de nieuwe openingsronde van de SDE++ voor bedrijven of het Nationaal Warmtefonds voor particulieren. Communicatiekanalen die we gebruiken zijn nieuwsbrieven (aan bewoners en bedrijven in Molenlanden), gemeentelijke webpagina's, social media (Facebook, LinkedIn etc) en de gemeentelijke pagina in 'het Kontakt' en 'De Stad Gorinchem'.

In de toekomst willen we nog meer communiceren met *best practice* verhalen en daarbij ondernemers zelf aan het woord laten. Recent hebben we bijvoorbeeld een interview gepubliceerd met een MKB-bedrijf dat zonnepanelen heeft aangeschaft. De eigenaren vertellen over hun ervaringen met de SDE++-subsidie en delen tips. Ook in de communicatie willen we de samenwerking intensiveren met andere partijen zoals en lokale ondernemersverenigingen.

4.3 Aandachtsgebieden vanaf zomer 2023

De komende periode geven we de volgende zes aandachtsgebieden prioriteit:

- Communicatie over proces en inhoud van de verkenning om te komen tot nieuwe wind(zoek)locaties als alternatief voor Avelingen.
- In relatie tot de windverkenning en eventuele concrete mogelijke zoeklocaties voor windenergie: actieve communicatie over de mogelijkheden voor financiële participatie en lokale zeggenschap bij windprojecten.
- Voortzetting van de communicatie over (wegnemen van de belemmeringen voor) zon-op-dak
- Gevolgen van de start van netprogrammering in onze regio.
- Intensivering van de communicatie naar eigenaren van grote daken naar aanleiding van ons plan van aanpak.
- Visie op en gevolgen van de regionale energietransitie voor de regio op de middellange termijn.
- In relatie tot bovenstaande: start van communicatie over de mogelijkheden van innovatie om energietransitie te versnellen.

4.4 Procesparticipatie en financiële participatie

Procesparticipatie

Met de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 is het voor overheidsorganen verplicht om een vastgesteld participatiebeleid te hebben. Energietransitieprojecten, zoals windmolens, zonnevelden, stroomtracés of -stations, hebben vaak impact op de leefomgeving en zijn dus sowieso

onderwerp van participatie. De bij de RES betrokken besturen en volksvertegenwoordigingen van beide gemeenten, provincie en waterschap hechten hier ook zeer aan. In RES Alblasserwaard heeft participatie van bewoners en bedrijven op gebieds- en projectniveau vanaf de start een belangrijke rol gespeeld. Dat zal ook in de komende periode zo blijven, bijvoorbeeld rondom het vaststellen van mogelijke nieuwe windlocaties, het stimuleren van energiebesparing en het aanjagen van innovaties.

In RES Alblasserwaard heeft tot voorjaar 2023 periodieke afstemming met belangrijke maatschappelijke partijen in de regio plaatsgevonden in een gedeelde publieke en maatschappelijke stuurgroep: de brede coördinatiegroep RES Alblasserwaard. Hierin nemen deel: de regionale netbeheerder Stedin, de twee regionale woningcorporaties, een bedrijvenvereniging, twee energiecoöperaties, een warmtebedrijf, de omgevingsdienst en JongRES. Vanaf de zomer van 2023 zal worden gewerkt met een maatschappelijke klankbordgroep om de periodieke afstemming tussen maatschappelijke partijen en deelnemende overheden over het RES-proces te organiseren.

Financiële participatie

In het landelijk Klimaatakkoord is afgesproken dat gestreefd wordt naar minimaal 50% lokaal eigendom voor RES-projecten. Hiermee wordt beoogd het maatschappelijk draagvlak en de publieke acceptatie voor bijvoorbeeld windmolens en zonneparken te verhogen en bovendien te zorgen dat lusten en lasten van de energietransitie eerlijk verdeeld worden. De RES-partners in de Alblasserwaard hechten hier ook ten eerste aan en we sturen hier bij de ontwikkeling van concrete projecten ook nadrukkelijk op.

Concreet beleid over financiële participatie en lokaal eigendom voor projecten van duurzame energieopwekking wordt de komende periode opgesteld. Ter voorbereiding hiervan is in het voorjaar van 2023 een excursie georganiseerd voor raadsleden naar de windturbines van energiecoöperatie Betuwewind in Deil, met aanvullende inbreng vanuit NP RES over lokaal eigenaarschap. Deze excursie is de raadsleden zeer bevalen, omdat het goed inzicht gaf in de manier waarop lokaal eigenaarschap van opwekprojecten georganiseerd kan worden.

Er zijn meerdere energiecoöperaties actief in de regio, ieder met eigen projecten. Het grootste project (in termen van energieopbrengst) is het vergunde windpark Groote Haar waarvan energiecoöperatie De Knotwilg initiatiefnemer en belangrijke aandeelhouder is.

5. Liggen we op koers?

5.1 Voortgang realisatie duurzame opwek

Op dit moment is 22% van ons RES-bod 1.0 van 1150 TJ hernieuwbare elektriciteit gerealiseerd. De pijpelinprojecten dragen de komende periode naar verwachting nog voor 14% bij aan de realisatie van het bod. Daarmee is over 36% van de RES-opgave een stevige mate van zekerheid wat betreft realisatie voor 2030. Voor 64% van het bod moeten nog concrete plannen worden gemaakt die vóór 2030 tot uitvoering moeten worden gebracht. Dat is een forse uitdaging. Met name de actuele onzekerheid rondom windlocaties maakt het moeilijk te zeggen of het RES-bod gerealiseerd zal zijn in 2030, maar ook de resterende ambities voor zon-op-dak zijn stevig. Mogelijke bijdragen die niet 'ingeboekt' waren in de RES 1.0 – met name zon-langs-snelwegen en plaatsing van meer kleine windturbines – kunnen mogelijk nog voor (beperkte) meevallers zorgen, naar verwachting maximaal enkele procenten van het bod.

Tabel 7: Realisatie duurzame opwek (stand van zaken 31-12-2022)

	Zon op dak	Zon op veld	Wind	Totaal	
Bod RES 1.0	588 TJ	0 TJ	562 TJ	1.150 TJ	
Waarvan: Bestaand + gerealiseerd	153 TJ	2 TJ	102 TJ	257 TJ	22%
Pijpelin	89 TJ	0 TJ	71 TJ	160 TJ	14%
Afgefallen	0 TJ	0 TJ	0 TJ	0 TJ	0%
Resterende ambitie	346 TJ	0 TJ (- 2 TJ) ⁶	389 TJ	733 TJ	64%

Zon op dak

Er zijn enkele randvoorwaarden die invloed kunnen hebben op de groei van zon op dak in de Alblasserwaard. Sommige liggen binnen de eigen invloedssfeer, andere daarbuiten. De groei van zon op dak wordt sterk beïnvloed door factoren op hogere schaalniveaus, zoals stroomprijzen, Europese besluiten, SDE++-subsidies en aanpassing van (bouw-/duurzaamheids-) wet- en regelgeving vanuit het Rijk, beschikbaarheid van grondstoffen en personeel en/of de koop-/investeringskracht van doelgroepen.

Verder is voldoende netcapaciteit een belangrijke randvoorwaarde om de huidige sterk groei van zon-op-dak door te kunnen zetten. Hoewel in de Alblasserwaard tot nu toe geen sprake is van netcongestie, is de les uit andere regio's dat de kans aanwezig is dat dit op termijn toch optreedt, omdat er zoveel veranderingen tegelijk plaatsvinden tijdens de energietransitie en het absorptievermogen en de verandersonnelheid van het elektriciteitsnet beperkt is. Indien netcongestie zou optreden heeft dit in potentie tot gevolg dat nieuwe grootschalige zon-op-dak-installaties (tijdelijk) niet hun (volledige) productie meer op het net kwijt kunnen. Het is dan afhankelijk van innovatieve aanpakken als vraagsturing, smart grids, batterijen, waterstofproductie en dergelijke afhankelijk of het bijplaatsen van meer grootschalige zonnedaken voldoende rendabel is voor de initiatiefnemers.

⁶ Met een resterende ambitie van – 2TJ voor zon op land wordt bedoeld dat deze capaciteit in mindering kan worden gebracht op de totaal nog te realiseren duurzame opwek.

Tot slot, en hier hebben de RES-partners wel zelf wel invloed op, is het belangrijk dat er voldoende capaciteit binnen het projectteam is om de voorgestelde activiteiten uit het plan van aanpak zonnepanelen op dak uit te voeren.

Windenergie

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven, loopt er een gezamenlijke verkenning van de RES-partners naar een of meer mogelijke nieuwe windlocaties, als alternatief voor de (voorlopig) afgevalen windlocaties uit RES 1.0: A15-Oost en Avelingen. Voor deze verkenning nemen de RES-partners tot uiterlijk eind 2023 de tijd. Snelheid is nodig, omdat de RES-streefdatum van 2030 snel dichterbij komt. Als de gezamenlijke zoektocht leidt tot reële alternatieve windlocaties, dan zullen de vier betrokken volksvertegenwoordigingen een RES 2.0 dienen vast te stellen, met de nieuwe windzoeklocatie(s) daarin. Het uitvoeren van een planMER-studie is voor het vaststellen van een RES 2.0 verplicht. Na vaststelling vormt de RES 2.0 dan het nieuwe kader voor uitvoering van de RES Alblasserwaard. De inhoud van de RES Alblasserwaard dient vervolgens vertaald te worden naar het omgevingsbeleid van de RES-partners, zodat de afgesproken ontwikkelingen ook juridisch-planologisch mogelijk worden gemaakt. De afspraak uit het Klimaatakkoord dat alle benodigde omgevingsvergunningen voor RES-projecten uiterlijk op 1 januari 2025 verstrekt moeten zijn, lijkt gezien deze benodigde processtappen heel lastig haalbaar, althans voor wat betreft het winddeel van het RES-bod.

In de zoektocht naar reële alternatieve locaties hanteren we een lijst met uitgangspunten die door de volksvertegenwoordigers vanuit de gemeenten en de provincie zijn vastgesteld. In de gemeenten is dit via raadsbesluiten geregeld. Provinciale Staten heeft haar uitgangspunten voor het omgevingsbeleid wat betreft de energietransitie onlangs vastgelegd in haar omgevingsbeleid. Daarbij gaat het onder andere om uitgangspunten ten aanzien van communicatie, procesparticipatie, ruimtelijke ontwikkeling en inpassing, de privaatrechtelijke aanpak en het eerlijk verdelen van rekenen en gewenste verdiepende onderzoeken.

5.2 Voortgang energiebesparing

Als regio stellen we ons ten doel om 20% energie te hebben bespaard in 2030. In de jaren tot en met 2021 was van energiebesparing nog geen sprake. Dat betekent een extra grote opgave tot aan 2030.

Uit recente gegevens van CBS blijkt dat 2022 echter een heel ander beeld liet zien, in elk geval wat betreft verbruik van aardgas. In Nederland is gemiddeld in 2022 een kwart minder gas verbruikt dan in 2021. Met name grote industriële bedrijven en huishoudens verbruikten minder aardgas. Het verminderde aardgasverbruik van huishoudens komt deels door het warmere weer (10%) en voor het andere deel (ruim 15%) door besparing, aangejaagd door de sterk gestegen gasprijs. Vanwege het gebrek aan actuele regionale data weten we ten tijde van deze voortgangsrapportage nog niet in hoeverre dit landelijke beeld zich ook in regio Alblasserwaard heeft voorgedaan.

Ook is op dit moment nog niet duidelijk of het gedaalde gasverbruik in 2022 zich bestendigt, verder doorzet, of dat het gasverbruik weer terugkeert naar (ongeveer) het oude niveau.

Wat betreft het verbruik van elektriciteit is het landelijke beeld er één van een daling van enkele procenten in 2022. Er zijn nog geen regionale gegevens over 2022 beschikbaar.

5.3 Voortgang andere pijlers

Voor de twee andere pijlers, warmte en innovatie, zijn geen concrete doelen benoemd in RES 1.0. Daarom kan feitelijk niet worden aangegeven of we hiervoor op koers liggen. Wel helder is dat een aantal wezenlijke stappen zijn gezet en er concrete plannen liggen voor de komende jaren.

Bronnen

Begrippenkader RES wind-op-land en zon-PV. VIVET – Update 27 januari 2023

Bestuursovereenkomst RES Alblasserwaard/ Avelingen, 16 februari 2023

Bouwstenennotitie Stimulering Energiebesparing, Gemeente Molenlanden, 2022

Monitoringsrapportage Duurzaamheid Gemeente Molenlanden, OZHZ, Oktober 2022

Netimpact RES Alblasserwaard, Stedin, 17 april 2023

Opgewekt! Regionale Energie Strategie 1.0 Regio Alblasserwaard, 8 maart 2021

Participatie en communicatie op weg naar RES 1.0. Communicatie- en participatieplan Regionale Energie Strategie Alblasserwaard, november 2020

Plan van Aanpak RREW aanvraag Gemeente Molenlanden, november 2020

Plan van Aanpak Zon op dak RES Alblasserwaard, februari 2023

Transitievisie Warmte Gorinchem 1.0, september 2021

Transitievisie Warmte Molenlanden 1.0, oktober 2021

Uitspraak van de meervoudige kamer van 17 februari 2023, zaaknummer ROT 22/233, Rechtbank Rotterdam

Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid – Klimaat 2023-2026, Gemeente Molenlanden, 2022

Uitvoeringsprogramma Regionale Energie Strategie 1.0 Regio Alblasserwaard. Inclusief Leidraad communicatie & participatie, oktober 2021

Verkenning klimaatbeleid gemeente Molenlanden. CO₂-effecten van het uitvoeringsprogramma duurzaamheid en klimaat, CE Delft, 2022

www.allecijfers.nl/gemeente/gorinchem

www.allecijfers.nl/gemeente/molenlanden

www.capaciteitskaart.netbeheernederland.nl

www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/07/gasverbruik-nederland-in-2022-laagste-in-50-jaar

www.klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/energieverbruik

www.tennet.eu/nl/de-elektriciteitsmarkt/congestiemanagement/netcapaciteitskaart

Zonnedakje, Sobold, 2022

Bijlage 1: Aanpak energiebesparing bewoners

Inleiding

In RES 1.0 hebben we afgesproken dat we in 2030 in onze regio 20% energie bespaard hebben ten opzichte van 2019. Voor energiebesparing bij bewoners hebben de gemeenten Molenlanden en de gemeenten Gorinchem elk een eigen aanpak. Zeker sinds de energieprijsstijging in 2022, is energiearmoede⁷ een urgent probleem geworden. Sommige beleidsmaatregelen die in het kader van het bestrijden van energiearmoede zijn genomen, zijn feitelijk sociaal beleid, maar het raakt direct aan duurzaamheidsbeleid rond energiebesparing (en warmte), vandaar dat we deze maatregelen ook belichten in deze rapportage.

Gemeente Gorinchem

Aanpak, doelen en behaalde resultaten

Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW)

In de periode juli 2021 – december 2022 heeft de gemeente Gorinchem, samen met een aantal partners, uitvoering gegeven aan de RREW. Doel was het verminderen van de CO₂-uitstoot van woningen en het verlagen van de woonlasten voor inwoners. Er zijn zowel individuele middelen ingezet (zoals het verstrekken van cadeaubonnen voor energiebesparingsmaatregelen en hulp van energiecoaches) als collectieve (zoals webinars over energiebesparing en collectieve inkoopacties).

Tabel 8: Doelen en resultaten RREW-aanpak gemeente Gorinchem (2022)

	Doel	Resultaat
Woningen	3.924 woningen	4.080 woningen
		- Waarvan koopwoningen: 1.726 (42%)
		- Waarvan huurwoningen: 2.354 (58%).
		- Waarvan grote maatregelen: 104 (n.a.v. collectieve inkoopacties)
		- Waarvan kleine maatregelen: 3.376 (n.a.v. cadeaubonnen)
Webinars	Geen doel benoemd	200 deelnemers

Huidige aanpak (energiearmoede)

De gemeente heeft samen met woningcoöperatie Poort6 een actie ingezet voor huurders van sociale en reguliere huurwoningen met een laag label. Deze bewoners konden gebruik maken van een klussendienst, energiecoaches en 120 euro aan energiebesparende maatregelen. Tot en met het eerste kwartaal van 2023 zijn ongeveer 1.600 mensen benaderd (500 reguliere huur, en 1.100 sociale huur). Op deze manier zijn van de sociale huur ongeveer 700 mensen bereikt met het pakket. Vanuit de reguliere huur is er nog geen zicht op cijfers.

⁷ We spreken van energiearmoede als huishoudens over een laag inkomen beschikken en tegelijkertijd te kampen hebben met hoge energielasten en/ of een woning hebben met een hoog energieverbruik (vaak door slechte isolatie).

Opgave 2023 en verder

Op dit moment wordt een vervolgaanpak (korte en langere termijn) voor energiebesparing en bestrijding van energiearmoede uitgewerkt.

Gemeente Molenlanden

Aanpak, doelen en behaalde resultaten

Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW)

Ook de gemeente Molenlanden heeft, in samenwerking met het Nieuwe Wonen en het Regionaal Energieloket, de RREW uitgevoerd. De aanpak, die liep tot eind 2022, bestond onder andere uit het aanbieden van een cadeaubon voor de aanschaf van kleine energiebesparende maatregelen, advisering door energiecoaches, de inzet van een klussendienst, de mogelijkheid tot deelnemen aan webinars en online energiecafés, het laten uitvoeren van een gratis warmtescan van de voorgevel van de woning en een collectieve inkoop actie voor isolatie (spouw, vloer, bodem, HR++glas).

Tabel 9: Doelen en resultaten RREW-aanpak gemeente Molenlanden (2022)

	Doel (bereikte woningen)	Resultaat (bereikte woningen)
Huurwoningen	1.400	1.423
Waarvan: - bonnen (evt i.c.m. coachgesprekken)		1.267
- losse energiecoachgesprekken		156
Koopwoningen	1.280	2.153
Waarvan: - bonnen (evt i.c.m. coachgesprekken)		1.282
- losse energiecoachgesprekken		871
Totaal	2.680	3.576

Zowel voor huur- als voor koopwoningen zijn de targets gehaald in 2022. Het aandeel koopwoningen is hoger dan aanvankelijk beoogd (60% in plaats van 48%). Door de gestegen energiekosten hebben relatief veel eigenaren van koopwoningen energiecoachgesprekken aangevraagd.

Energie-armoede aanpak

In het laatste kwartaal van 2022 is de gemeente Molenlanden gestart met een energiearmoede-aanpak, waarin wordt voortgebouwd op de RREW-werkwijze. Deze nieuwe aanpak loopt door tot en met 2024. De regeling richt zich op de laagste inkomensgroepen en op de huishoudens tussen 120 en 150% van het sociaal minimum. Dit om te voorkomen dat deze groep tussen wal en schip valt.

Onderdelen van de energiearmoede-aanpak zijn:

- Energiebesparingsadvies op maat
- Budget van € 450 voor energiebesparende maatregelen en voor korting op aanschaf van duurzaam witgoed
- Een klussendienst om de diverse maatregelen te realiseren.

Tabel 10: Doelen en resultaten aanpak energie-armoede Molenlanden (2022)

	Doel (bereikte huishoudens)	Resultaat (bereikte huishoudens)
120% groep (Rijksregeling)	800	952
Waarvan: - energiecoachgesprekken		175
- aangevraagde cadeaukaarten		777
Cadeaukaarten verzilverd		€ 284.000
120-150% (Ondersteuningsfonds gemeente ML)	Minimaal 500	0
Waarvan: - energiecoachgesprekken		0
- aangevraagde cadeaukaarten		0
Cadeaukaarten verzilverd		€ 0

Opgave 2023 en verder

De energiearmoede-aanpak wordt in 2023 en 2024 verder voortgezet. Daarnaast is sinds 2023 door de gemeente Molenlanden een nieuw instrument ingevoerd, het Energiebesparingsabonnement (Ebab) en loopt het Nationaal Isolatieprogramma (NIP).

Energiebesparingsabonnement (Ebab)

Het abonnement is bedoeld voor woningeigenaren en helpt om de woning te verduurzamen zonder dat de maandlasten stijgen. Geïnteresseerden krijgen een maatwerkadvies dat inzicht geeft in welke energiebesparende maatregelen kunnen worden genomen, welke besparing op de energierekening behaald kan worden en hoe e.e.a. gefinancierd kan worden. Dit alles wordt verwerkt in het energiebesparingsabonnement met een looptijd van 10 - 15 jaar. De Ebab is opgebouwd uit vier modules:

1. Advies – en offertebegeleiding
2. Service, garantie en onderhoud
3. Financieringsbegeleiding
4. Financiering

Op basis van een maatwerkadvies besluit de woningeigenaar welke modules hij wil afnemen.

Nationaal Isolatieprogramma (NIP)

Door de inzet van de NIP-gelden stimuleert de gemeente Molenlanden woningeigenaren om één of meer duurzaamheidsmaatregelen te laten uitvoeren of zelf uit te voeren. Het NIP sluit aan bij de Ebab-aanpak. Het uitvoeringsplan is nog niet vastgesteld.

Bijlage 2: Aanpak energiebesparing bedrijven

Inleiding

Van bedrijven wordt een belangrijke bijdrage gevraagd in het behalen van onze doelstelling voor energiebesparing. Er ligt op dit vlak ook een wettelijke verplichting voor hen. OZHZ heeft hiervoor een toezichthoudende rol. Daarnaast kan OZHZ ook een stimulerende rol spelen in het verduurzamen van de bedrijven in onze regio. Beide gemeenten hebben ervoor gekozen om van deze optie gebruik te maken.

OZHZ heeft een strategie ontwikkeld waarin toezicht, handhaving en stimulerende maatregelen hand in hand gaan. Die strategie noemt OZHZ de Energie-agenda, ofwel de E-agenda. Deze E-agenda heeft een looptijd van 4 jaar (2021 -2025). Het toezichtspoor bestaat uit informatieplicht en energiecontroles. Het stimulerend spoor kent de volgende opties: duurzame bedrijvenroute, brancheaanpak, bedrijventerreinen aanpak, koplopergesprekken en innovatietafels.

Gorinchem

Aanpak, doelen en behaalde resultaten

Voor energiebesparing bij bedrijven kiest de gemeente Gorinchem voor uitvoering door OZHZ. Voor 2022 golden de volgende afspraken over de inzet van instrumenten uit de E-agenda:

- Energiecontroles en informatieplicht (toezicht).
Doel: 57 controles
Resultaat: 33 controles (reden hiervoor is dat er, naar later bleek, in 2021 meer controles waren uitgevoerd dan afgesproken. Dit aantal is in mindering gebracht in 2022).
- Koplopergesprekken (stimulering)
Doel: 13 gesprekken
Resultaat: 9 koplopers geïdentificeerd, met 4 hiervan zijn gesprekken gevoerd
- Bedrijventerreinenaanpak (stimulering)
Doel: 1 bedrijventerrein, inclusief het aanbieden van een energiescan aan vier ondernemers.
Resultaat: Niet uitgevoerd. Door de lage organisatiegraad bleek dit niet haalbaar.
- Brancheaanpak (stimulering)
Doel: betrekken van 3 energiebranches: detailhandel, kantoren, en zorginstellingen.
Resultaat: detailhandel is aangeschreven, kantoren (Energie label C) heeft de gemeente zelf opgepakt, zorginstellingen is verplaatst naar 2023.

Opgaven voor 2023 en verder

Voor 2023 heeft de gemeente Gorinchem de volgende afspraken gemaakt met OZHZ:

- Bedrijfsbezoeken
Doel: 42 energiecontroles, 65 controles informatieplicht (toezicht) en 5 adviesgesprekken (stimulering).

- Lokale netwerkbijeenkomst koplopers (stimulering)
Doel: Organisatie van een regionale Duurzame Bedrijvenroute (DBR) en een koploperbijeenkomst.
- Brancheaanpak (stimulering)
Doel: continueren van de branche-aanpak voor zorginstellingen en de detailhandel. De zorgaanpak moet resulteren in een Green Deal.

Outcome-monitoring (zicht op de daadwerkelijke energiebesparing) is een aandachtspunt waarover is gesproken met OZHZ. OZHZ heeft het idee om van elke energiecontrole een standaard CO₂-besparing inzichtelijk te maken. Zo kan op basis van de energiecontroles een (gemiddeld) beeld gegeven worden wat de energiebesparing was in dat jaar.

Gemeente Molenlanden

Aanpak

De gemeente Molenlanden onderneemt zelf actie en maakt daarnaast gebruik van de diensten van OZHZ bij het stimuleren van energiebesparing en -opwekking bij bedrijven. De gemeente Molenlanden biedt aan bedrijven in de gemeente energieadviezen aan, inclusief twee jaar begeleiding. Hiermee worden drempels voor ondernemers verlaagd om energie te besparen en/of zelf energie op te wekken. Hierdoor zullen de investeringen in energiebesparing en -opwekking naar verwachting toenemen. In eerste instantie worden de energieadviezen gemeente-breed aangeboden aan individuele bedrijven. Wanneer er voldoende animo is zal in samenwerking met bedrijvenverenigingen ook worden gekeken naar het organiseren van energieadviezen op bedrijventerreinen waarbij samenwerking tussen bedrijven op energiegebied centraal staat. De energieadviezen en twee jaar begeleiding worden uitgevoerd door adviesbureau Energiepartners. Van de kosten voor het advies- en begeleidingstraject wordt de helft gedragen door de gemeente Molenlanden en de andere helft door het deelnemende bedrijf.

OZHZ voert werkzaamheden uit gericht op energiebesparing en – opwekking in het kader van de E-agenda. Dit doet zij zowel vanuit haar toezichthoudende als haar stimulerende rol.

Doelen en behaalde resultaten

Het aanbod van de energieadviezen voor bedrijven is gestart in februari 2023. Bedrijven zijn hiervan op de hoogte gesteld via de ondernemers- en winkeliersverenigingen, sociale mediakanalen, de nieuwsbrief economische zaken en de lokale krant. Daarnaast zijn ruim 850 bedrijven direct aangeschreven met een brief. Tot nu toe hebben dertien bedrijven interesse getoond in de energieadviezen en zijn vijf bedrijven gestart met het energieadviestraject. De ervaring leert dat er gemiddeld tussen de 10% en 30% energie kan worden bespaard met een terugverdientijd van minder dan drie jaar.

In 2022 heeft OZHZ 46 energiecontroles en 27 administratieve controles uitgevoerd in het kader van de handhaving van de Erkende Maatregelen Lijsten energiebesparing (EML). De handhaving van de EML wordt de komende jaren geïntensiveerd. In 2022 heeft OZHZ ook een minibedrijvenroute georganiseerd op bedrijventerrein Gelkenes waarbij koplopers een presentatie hielden voor andere ondernemers over de verduurzamingsstappen die ze hebben gezet. Ook is OZHZ bezig met innovatietafels gericht op energie-uitwisseling en waterstof. Daarnaast adviseert OZHZ een aantal sportverenigingen in de gemeente over energiebesparing en -opwekking.

Opgave 2023 en verder

Met het beschikbare budget kunnen circa 55 bedrijven een energieadviestraject starten. In 2023 wordt in overleg met de bedrijvenverenigingen bepaald of een bedrijventerreinaanpak kan worden gestart gericht op samenwerking op het gebied van energiebesparing.

OZHZ heeft in maart 2023 een bijeenkomst voor koplopers georganiseerd met als thema energie-uitwisseling tussen bedrijven. In samenwerking met het Platform Duurzame Bedrijven organiseert

OZHZ in 2023 een regionale duurzame bedrijvenroute gericht op kennisuitwisseling tussen bedrijven op het gebied van energiebesparing, opwekking en verduurzaming. Ook start OZHZ in 2023 met de handhaving van de label C verplichting voor kantoren. In samenwerking met de Provincie Zuid-Holland, OZHZ, Milieuplatform Zorg en Stichting Stimular wordt in 2023 door de gemeente Molenlanden gestart met een begeleidingstraject voor zorginstellingen gericht op kennisuitwisseling en ondersteuning van zorginstellingen op het gebied van energiebesparing en verduurzaming. Gekeken wordt of de minibedrijvenroute die in 2022 is gehouden op industrieterrein Gelkenes in 2023 kan worden herhaald op een ander bedrijventerrein in de gemeente.

Bijlage 3: Aanpak warmte

Transitievisie Warmte Gorinchem

Aanpak

Gorinchem zet in op twee warmtealternatieven, als vervanging van aardgas:

- Individuele technieken (bijvoorbeeld een warmtepomp) die woningeigenaren zelfstandig kunnen realiseren.
- Collectieve technieken: warmtenetten.

Gorinchem kiest voor een integrale aanpak, waarbij het aardgasvrij maken van woningen en andere gebouwen en het isoleren ervan zoveel mogelijk hand in hand gaan. Daarnaast kiest Gorinchem voor een gebiedsgerichte aanpak. Op dit moment ligt de nadruk op de realisatie en uitbreiding van het warmtenet in de Gildenwijk.

Doelen en behaalde resultaten

Het doel is om de transitie naar een 100% aardgasvrij Gorinchem in 2050 te realiseren. Harde tussendoelen zijn niet vastgelegd. Wel is een verwachting geformuleerd: in 2030 is 24% van de woningen in Gorinchem aardgasvrij.

Op projectniveau zijn er wel concrete doelen (KPI's) benoemd voor het warmtenet Gildenwijk:

- In 2025 zijn 1.000 sociale huurwoningen, het kantoor van Poort6 en het stadhuis aangesloten.
- In 2025 is het warmtestation bij het rioolwaterzuiveringsbedrijf in Schelluinen operationeel.

Voor het warmtenet Gildenwijk zijn vanaf medio 2022 de eerste leidingen in de grond gelegd. Daarnaast zijn met diverse organisaties, zoals zorg- en onderwijsinstellingen, gesprekken gevoerd over de mogelijkheden om in de toekomst ook op het warmtenet aan te sluiten. Meer informatie over wat er gedaan en bereikt is, is te lezen op www.warmtenetgorinchem.nl.

Opgaven voor 2023 en verder

In 2023 ligt de focus op de realisatie van het warmtenet in de Gildenwijk. In de jaren erna komt ook de uitbreiding van dit warmtenet in beeld. Met een uitvoeringsplan wordt invulling gegeven aan de Transitievisie Warmte en het vervolg.

Transitievisie Warmte Molenlanden

Aanpak

Molenlanden kiest voor een buurtgerichte aanpak, met aandacht voor individuele wensen. Er zijn enkele startbuurten geselecteerd. Dit zijn buurten waar het mogelijk lijkt om op kortere termijn (voor 2035) aardgasvrij te worden. Naast deze startbuurten zijn er buurten die op middellange termijn (2025-2040) of lange termijn (2035-2050) aardgasvrij worden gemaakt. Daarnaast zijn er delen van de gemeente – het grootste deel van het buitengebied – die via natuurlijk verloop aardgasvrij worden. Voor deze buurten liggen individuele warmteoplossingen per gebouw (zoals warmtepompen), voor de hand.

Doelen en behaalde resultaten

Het doel is dat in 2050 alle woningen en andere gebouwen in Molenlanden van het aardgas af zijn en via andere bronnen verwarmd worden en van warm water voorzien worden. Als tussendoel is benoemd dat in 2030 één vijfde van de woningen vergaand is verduurzaamd of volledig aardgasvrij is.

De gemeente Molenlanden heeft vorig jaar bij twee kernen (Bleskensgraaf en Giessenburg) gevraagd of zij zelf, begeleid door stichting Buurkracht, een eerste aanzet willen maken voor een wijkplan om aardgasvrij te worden. In deze kernen is het fundament gelegd voor de energiebesparingsonderdelen die nodig zijn om de omschakeling naar aardgasvrij te kunnen maken. Dit is ook nodig om meters te kunnen gaan maken voor alle woningen die een individuele aanpak nodig hebben. Dat zijn er veel in Molenlanden.

Opgaven voor 2023 en verder

In Bleskensgraaf is er nu een enthousiaste groep inwoners bezig om een plan voor hun dorp te maken. In Giessenburg probeert de gemeente dit jaar ook te starten, maar is men nog bezig om een groep bewoners te mobiliseren die dit willen oppakken. Ook in Hoornaar wordt dit jaar gestart met het maken van een plan. Andere buurten, nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, utiliteit en maatschappelijk vastgoed komen de komende jaren aan bod.

Colofon

Juni 2023

Opgesteld door RES Alblasserwaard
Penvoering: Rob Berkers, r.berkers@gorinchem.nl

RES Alblasserwaard
Postbus 108
4200 AC Gorinchem